Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 107 (17230) | 1986 оной майн 8, четверг | Сэн 3 мүн.

МОСКВАДА ЕРЭЭД БАЙҺАН ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй болон Совет правительствын уряалаар МПЛА-Ажалай партиин Түрүүлэгшэ, Анголын Арадай Республикын Президент Ж. Э. душ Сантуш хани ёһоной албанай хэрэгээр майн 6-да Москва ерээбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй оборонын министр С. Л. Соколов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Ф. Добрынин болон бусад тусхай тушаалтад тэрэниие аэродром дээрэ угтаа.

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Кремльдэ, Кремлиин Ехэ ордоной Георгиевско зал соо Ж. Э. душ Сантушые амаршалан угтаһан байна.

Нүхэд А. А. Громыко, Э. А. Шеварднадзе, С. Л. Соколов, А. Ф. Добрынин Кремль соо болоһон угталгын ёһололдо хабаадалсаа.

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев хани ёһоной албанай хэрэгээр СССР-тэ ерээд байһан МПЛА-Ажалай партиин Түрүүлэгшэ, Анголын Арадай Республикын Президент Ж. Э. душ Сантуштай энэ үдэр уулзаба.

КПСС-эй XXVII съездын болон МПЛА-Ажалай партиин II съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар Советскэ Союзда, Анголодо хэгдэжэ байһан хүдэлмэриин гол шэглэлнүүд тухай мэдээсэлнүүдые хоёр партиин хүтэлбэрилэгшэд халан абалсаһан байгаа. Социально-экономическа дэбжэлтые али бүхы талаарнь хурдадхаха, социалис демократиие наринжуулан һайжаруулха талаар КПСС-эй бэелүүлжэ байһан хараа шэглэлые совет хүнүүд нэгэн һаналтайгаар һайшаан дэмжэнэ гэжэ М. С. Горбачев тэмдэглээ. Шэнэ байдал байгуулгын замда гараһан Анголодо эсэргүүгээр империалистнуудай, расистнуудай болон тэдэнэй агентурын үүдхэдэг эзэрхэг түримхэй ябуулгын, хамааралсалгын политикада бүгэдэ арадай харюу сохилто үгэхэ талаар МПЛА-Ажалай партиин бэелүүлжэ байһан ажал ябуулга тухай Ж. Э. душ Сантуш мэдээсэбэ. Анголын Арадай Республикатай хэлбэришэгүй һанал нэгэтэй байһанайнь түлөө тэрэ КПСС-тэ, совет арадта үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргөө.

Уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые хоёр тала зүбшэн хэлсэхэдээ, империализмын эзэрхэг түримхэй дай жүрөөдэһэн политикаһаа уламжалан, дэлхэй дээрэхи байдалые улам орёо түгшүүрилтэй болгожо байлгын ушар шалтагаануудые нэгэн һаналтайгаар сэгнэһэн байна. США-гай захиргаан буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээхэ, тэрэниие замбуулинай дайдада нэбтэрүүлхэ хараа бодолоо үсэд нэтэрүүгээр үргэлжэлүүлжэ байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Энээнһээ уламжалан, ядерна буу зэбсэгүүдые усадхаха, уласхоорондын аюулгүй байдал хангаха бүтэмжэтэй һайн, бодото тодорхой программатай совет эб найрамдалта үүсхэлнүүдые бэелүүлхэ гээшэ шухала удха шанартай байна гэжэ Ж. Э. душ Сантуш мэдүүлбэ.

Уласхоорондын байдалые саашадань улам түгшүүрилтэй болгохын тула, бэеэ дааһан байдалтай гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахын тула дэлхэйн элдэб районуудтахи хёмороо зүришэлдөөтэ байдалые хэрэглэхэ талаар США түрүүтэй империалис хүсэнүүдэй гаргажа байдаг һэдэлгэнүүдые М. С. Горбачев, Ж. Э. душ Сантуш эрид буруушаагаа. Ливидэ США-гай добтолго, бусад гүрэнүүдтэ аюул тохёолдуулга, тэдэниие заналга, Анголодохи УНИТА-гай дахуулнуудай бандануудта американ захиргаанай сэрэгэй туһаламжа үзүүлэлгэ, Африкын хүршэ гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр расис ЮАР-ай гаргадаг эзэрхэг түримхэй ябуулганууд хадаа гүрэнэй терроризмын бодото бэелэл болоно, тэрэниие уласхоорондын бүхы олониитэ эрид шууд буруушаана. Фронт шадарай Африкын гүрэнүүдтэй, Африкын национальна конгрессэй болон СВАПО-гай хүтэлбэри доро Урда Африкын болон Намибиин арадуудай сүлөөрэлгын эзэрхэг тэмсэлтэй һаналаа нэгэдэжэ байһанаа баталба.

Уулзалгын үедэ КПСС-эй болон МПЛА-Ажалай партиин, Советскэ Союз ба арадай Анголын хоорондохи хани барисаае, харилсаа холбоое саашадань гүнзэгырүүлэн хүгжөөлгын аша туһада бодото хэмжээнүүдые бэелүүлхэ тухай уулзалгын үедэ үгэеэ ойлголсоһон байгаа. Үнэн зүб тэмсэлдэнь Анголын арадые совет арад урдынхидал мэтэ батаар, шууд сэхээр дэмжэхэ юм гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь мэдүүлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, МПЛА-Ажалай партиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, НРА-гай гадаадын харилсаанай министр А. Ван-Дунен уулзалгада хабаадаа.

Уулзалга хани халуун, нүхэд ёһоной оршон байдалда үнгэрбэ.

* * *

Кремль соо совет-анголын хөөрэлдөөнүүд болобо. Совет талаһаа — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, Э. А. Шеварднадзе, С. Л. Соколов, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Н. В. Талызин, А. Ф. Добрынин, бусад тусхай тушаалтад;

Анголын талаһаа — Ж. Э. душ Сантуш, НРА-гай партийна болон гүрэнэй бусад ажал ябуулагшад хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаба.

Хани барисаанай болон үгэеэ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар Советскэ Союзда ябуулагдажа байһан эдэбхитэй хүдэлмэри тухай НРА-гай хүтэлбэрилэгшэд болон тэрэниие үдэшэжэ ябаһан хүнүүдтэ мэдээсэгдэһэн байна.

Ангола арадай социалис шэглэл баримталдаг байһые баталһан МПЛА-Ажалай партиин II съездын заабаринуудые бэелүүлхэ талаар Анголодо хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай арадай засагые бэхижүүлхэ ба экономико хүгжөөхэ, оронойнгоо бэеэ даанхай байдалые болон газар дайдынь бүрин бүтэн байлгые хамгаалха талаар партиин ажал ябуулга тухай Ж. Э. душ Сантуш хөөрэбэ.

Уласхоорондын байдалай гол асуудалнуудаар һанал бодолоо халан абалсаба. Дэлхэй дээрэхи түгшүүрил һуларуулхые, Зүүнэй болон Баруунай оронуудай хоорондо бүтэмжэтэй хөөрэлдөө дэмжэхые, Женевын замаар батаар дабшахые КПСС болон Совет гүрэн эдэбхитэйгээр оролдоно гээд онсолон заагдаа.

1986 оной январиин 15-най М. С. Горбачевой Мэдүүлгэ соо найруулагдаһан дэлхэй дээрэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үгы болгохо совет программые, уласхоорондын аюулгүй байдалые үнэхөөрөө хамгаалжа шадаха байгуулалтын үндэһэ һуурииe хараалһан XXVII съездын гол бодолые Анголо сүм дэмжэнэ гээд Ж. Э. душ Сантуш батадхаба. Советскэ Союзай эб найрамдалта дурадхалнуудай бэелүүлэгдээ гээшэ һаань, ядерна дайнай аюулые зайсуулхын, буу зэбсэг яаралтайгаар бүтэлгые болюулхын ба хуряахын түлөө, бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ эрид хубилалта болохо байгаа гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэһэн байгаа.

Дэлхэйн элдэб районуудта хёмороо зүришэлдөөнүүдэй бии болоһон ушараар һанаагаа ехээр зобожо байһанаа хоёр тала элирхэйлбэ. Уласхоорондын шахардуу байдалые һүжэрөөхэ, бэеэ даанхай гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаарха зорилгоор империалис бүлэгөөрхид иимэ хёмороо зүришэлдөөнүүдые хэрэглэдэг.

Революционно туйлалтануудаа хамгаалха талаар анголо арадай ябуулдаг шэн зоригто тэмсэлые нэгэн һаналтайгаар дэмжэдэг, СССР-эй болон НРА-гай хоорондохи хани барисаан ба харилсаа холбоон тухай договорһоо уламжалан гараһан уялгануудта үнэн сэхэ байһан тухайгаа совет тала дахинаа мэдүүлээ.

Африкын урда хубида эрид һүжэрһэн байдалые политическэ аргаар гуримшуулха талаар хамтааран оролдохо хэрэгтэй гээд хөөрэлдөөндэ хабаадагшад һанамжаяа хэлэбэ. ООН-ой тусхай шиидхэбэринүүдэй үндэһэ һуури дээрэ Намибида колониальна байдал түргөөр усадхаха асуудалда онсо анхарал хандуулагдаһан байна. Байгша оной мартын 8-да хэһэн мэдүүлгэ соонь найруулагдаһан Анголын правительствын хараа шугамые дэмжэжэ байһанаа совет тала элирхэйлбэ. Намибиин асуудалые гуримшуулха талаар ООН-ой, тобшолон хэлэбэл, Аюулгүйн Соведэй үүргые эдэбхижүүлхэ хэрэгтэй гээд хоёр тала мэдүүлһэн байна.

Хэрэг шиидхэлгын ба нүхэд ёһоной оршон байдалда совет-анголын хоёр талын харилсаануудай асуудалнууд гүнзэгыгөөр хаража үзэгдэбэ.

Совет-анголын экономическа, эрдэм, техникын болон худалдаа наймаанай талаар харилсаа холбооe саашадань хүгжөөхэ асуудалнуудта, ойрын жэлнүүдтэ тэрэнэй хүгжэлтын холын хараатай гол шэглэлнүүдтэ онсо анхарал хандуулагдаһан байна.

Ашатай туһатай, үрэ түгэс хөөрэлдөөнүүд болобо гэжэ хоёр тала мэдүүлээ. Совет болон анголын хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалганууд СССР-эй болон Анголын хоорондохи хани барисаае бэхижүүлгэдэ шухала удха шанартай байхань сохом гээд найдажа байһанаа элирхэйлбэ.

* * *

Кремлиин Ехэ ордон соо КПСС-эй ЦК, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон СССР-эй правительство Анголын хүтэлбэрилэгшын хүндэлэлдэ сайлалга хэбэ.

Нүхэд М. С. Горбачев, А. А. Громыко, Н. И. Рыжков, Г. А. Алиев, Э. А. Шеварднадзе, Н. В. Талызин, А. Ф. Добрынин, А. Н. Яковлев, бусад тусхай тушаалтад сайлалгада байлсаба.

Хани ёһоной оршон байдалда үнгэрһэн сайлалга дээрэ нүхэд М. С. Горбачев Ж. Э. душ Сантуш хоёрой үгэ хэлэхэдэнь ехэ анхаралтайгаар шагнагдажа, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтагдаһан байна.

(ТАСС).

ҺУУЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛ — ТАСС

«Союз Т-15» амяарлан ниидэбэ

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ХҮТЭЛХЭ ТҮБ. (ТАСС). Космонавтнууд Леонид Кизим болон Владимир Соловьев «Мир» гэжэ станци дээрэ хүдэлмэринггоо түрүүшын шатые амжалтатайгаар бэелүүлбэ.

Майн 5-да Москвагай сагаар 16 час 12 минутада «Союз Т-15» гэжэ жолоодогдодог онгосо «Мир» — «Прогресс-26» гэжэ замбуулинай комплексһоо таһаржа, амяарлан ниидэжэ захалба. Онгосын саашанхи ниидэлгын программын үндэһөөр тэрэ «Салют-7» — «Космос-1686» гэжэ эрдэм-шэнжэлэлгын комплексдо дүтэлжэ, залгагдан холбогдохоор хараалагдана.

Телеметрическэ мэдээсэлэй баримтануудай ёһоор, «Союз Т-15» гэжэ онгосын, замбуулинай хоёр комплексын түхеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлнэ.

Леонид Кизим болон Владимир Соловьевой бэенүүд һайн.

ЗАМБУУЛИНАЙ ДАЙДА ШЭНЖЭЛГЫН ШУХАЛА АЛХАМ

ТАСС-ай мэдээсэл

Ниидэлгын программатай зохилдуулан, космонавтнууд Леонид Кизим болон Владимир Соловьев 1986 оной майн 6-да Москвагай сагаар 20 час 58 минутада «Союз Т-15» гэжэ онгосые «Салют-7» — «Космос-1686» гэжэ замбуулинай комплекстой залгалдуулан холболдуулһан байгаа. Тиигэжэ жолоодогдодог ниидэлгэнүүдэй үедэ түрүүлэн замбуулинай нэгэ станциһаа гаража, нүгөөдэ руунь ороһон байна.

* * *

Телевидени болон радиодамжуулгын системэдэ удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаһанайнгаа түлөө, Радиогой үдэртэй дашарамдуулан, Телевидени болон радио-дамжуулгын гүрэнэй комитедэй радиотелецентрэй ахамад инженер Галина Николаевна Турлай Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба.

ЧЕРНОБЫЛЬСКЫН АЭС-тэ БОЛОҺОН ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

СССР-эй МИД-тэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци

Эрдэм, техникын хурдан түргэн дэбжэлтэ хүн түрэлтэндэ аша туһа асархаһаа гадна, ехэ бэрхэшээл түбэгүүдыешье ушаруулжархидаг байна. Полюсшье, замбуулинай харгы замуудшье, атомай элшэ хүсэншье, океан далайнуудай гүн гүнзэгы оёоршье тиимэ бэлэхэнээр, бэрхэшээл түбэггүйгөөр шэнжэлэгдэдэггүй, эзэмдэгдэдэггүй юм. Олон миллион хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ гашуудал түрүүлһэн Чернобыльскын АЭС-тэ болоһон аварин энээн тухай дахинаа һануулба. Энэ үйлэ хэрэгүүд тухай Совет правительство манай арадта, олон гүрэнүүдэй правительстванудта, уласхоорондын эмхинүүдтэ мэдээсээ һэн. Совет болон гадаадын журналистнуудта зорюулагдаһан пресс-конференци майн 6-да Москвада СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын Хэблэлэй түбтэ болобо.

СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо А. Г. Ковалев пресс-конференциие нээгээ. Үнэн зүб баримтатай мэдээсэлнүүд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй үмэнэһөө совет хэблэлдэ ходо ходо хэблэгдэнэ гэжэ тэрэ журналистнуудта һануулба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Е. К. Лигачев һаяхан Чернобыльскын АЭС-эй райондо ошожо ерээ. Эндэхи байдалые гуримшуулжа, аюул усалай уршаг хойшолонгуудые усадхажа, хүн зондо туһаламжа үзүүлжэ байһан правительственна комиссиин, Украинын Компартиин ба правительствын хүтэлбэриин, мүн нютагай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар бэелүүлэгдэһэн хүдэлмэритэй танилсаһан байгаа.

Гадаадын гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй болон бусад тусхай тушаалтадай, элдэб эмхинүүдэй, зарим эрхэтэдэй зүгһөө талархалаа мэдүүлһэнэйнь түлөө Советскэ Союзай хүн зон үнэн зүрхэнһөө баяр хүргэнэ. Үнэн зүрхэнэй туһаламжа дэмжэлгын түлөө һайниие хүргэнэбди. Гэбэшье Чернобыльскын АЭС-тэ болоһон авари тушаа һанаа заяанда ороогүй худал хуурмаг үгэнүүд, мэдээсэлнүүд тараагдана, Советскэ Союзда, манай арадта дайсан харша политическэ ябуулганууд үргэнөөр үүдхэгдэнэ. Энэ аюул усалһаа үндэһэтэй үйлэ хэрэгүүд, тэрэниие усадхаха талаар бэелүүлэгдэжэ байһан хэмжээнүүд совет политическэ болон гүрэнэй байгуулалтын шанарые, тэрэнэй харюусалгын мэдэрэлые шэнэ хүсэтэйгөөр элирхэйлэн харуулба.

Чернобыльдо уршагта үйлэ хэрэгэй болоһониинь арсашагүй. Зүгөөр гансал амжалтануудһаа бэшэ, харин уршагта үйлэ хэрэгүүдһээшье һургаалнууд абтадаг гээшэ. Атомна электростанцида болоһон авариһаа имагтал бидэ түрүүлэн хохидоо бэшэбди. Иимэ аюул усалнууд бусадшье оронуудта болоһон байха. Эдэ бүгэдэ ядерна элшэ хүсэндэ тон гамтай наринаар, һэримжэтэй хёрхоор хандаха шухала гэжэ үшөө дахин элирхэйлэн баталнабшуу. Энэ удаа эндэ атомай элшэ хүсые амгалан тайбанаар ашаглаха тухай, жолоодогдодог ядерна агрегат тухай хэлэгдэнэ. Зүгөөр атомай элшэ хүсэн ядерна буу зэбсэгтэ хэрэглэгдэнэ, тэрэ хүн зониие олоорнь алаха, хюдаха, һандаргаха зорилготой. Тэрэниие хэрэглэжэ захалбал, атомай элшэ хүсэнэй хазаарлагдаха аргагүй байһаниинь элитэ.

Хүгжэнги долоон ороной хүтэлбэрилэгшэдэй Токиодо болоһон зүблөөн дээрэ ядерна аюулгүйе сахиха темэ зүбшэгдэһэн байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ саашадаа мэдүүлбэ. Тиихэдээ бидэнэй олоной анхаралда табиһан мэдээсэлые буруушааһан байна. Энээниинь хүлеэн абахын аргагүйл. Манайда үнэн зүб баримта мэдээнүүдэй бии болоходонь, тэдэ дары түргөөр хазагайруулан тараагдадаг байгаа. Энэ аюул усал тухай мэдээсэлнүүдые үдэр бүхэндэ шахуу мэдээсэжэ байнабди. Эдэ мэдээнүүднай һанаанһаа абтаһан бэшэ, харин түрүү бэрхэ мэргэжэлтэдэй, мүн приборнуудай үгэһэн баримтануудта үндэһэлнэ. Энэ пресс-конференцидэ хабаадажа байһан нэрэ хүндэтэй, ушар ёһо ойлгохо хүнүүд эдэ бүгэдэн тухай хэлэжэ шадахал. Тиихэдээ зэмэлхэ бэшэ, харин бодото баримтануудые харуулхые хүсэнэб: 1979 ондо США-да иимэ аюул усалай болоходо, американ тала тохёолдоһон үйлэ хэрэгэй шалтагаануудые абаһаар лэ элирүүлжэ шадаагүй һэмнай. Арбан хоногой үнгэрһэн хойно тэрэ энээн тухай мэдээсэлые США-гай сенадта, харин хоёр һара болоһон хойно Атомай элшэ хүсэнэй талаар уласхоорондын агентстведэ (МАГАТЭ) эльгээһэн юм.

Мүнөө иимэ багсаамжалга хэе. Тохёолдоһон ушар байдалые тододхонгүй, шалгангүй, хэмһээ хэтэрүүлһэн гү, али үгы гэбэл, багахан мэдээсэл дары түргөөр үгөө һаамнай, нэгэ гэбэл хүн зоной дунда хүл хөөрсэг тататахадаа, үгышье гэбэл, бодото аюул түбэгые гүйсэд һайнаар сэгнэхэгүй ябадал гаргажа болохо байгаабди. Юрэдөө, энэ ушарта бидэ харюусалгатайгаар, үнэн зүбөөр, залан сэхээр хандаһамнай, тон таарамжатай байна.

Эгээл тиимэһээ ядерна буу зэбсэгэй ямар ехэ аюул түбэгтэй байһыень правительстванууд, арадууд, бүхы хүн түрэлтэн мартаха ёһогүй гэжэ тохёолдоһон үйлэ хэрэгэй уршаг түбэгүүд үшөө дахин батална. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой байгша оной январиин 15-да хэһэн Мэдүүлгэ дотор найруулагдаһан совет үүсхэлнүүд энэ талаар лэ шэглүүлэгдэнхэй байна.

Удаань правительственна комиссиин түрүүлэгшэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Б. Е. Щербина журналистнуудай урда үгэ хэлэбэ. Чернобыльдо болоһон үйлэ хэрэг тухай тэрэ дэлгэрэнгыгээр мэдээсээ. Апрелиин 26-най 1 час 23 минутада Чернобыльскын АЭС-эй дүрбэдэхи блогые түсэбэй ёһоор зогсоохо үедэ авари болоһон байгаа. Энээнһээ уламжалан, авариие усадхаха, тэрэнэй ушар шалтагаануудые элирүүлхэ хэмжээнүүдые абахын тула СССР-эй Министрнүүдэй Совет правительственна комисси байгуулаа һэн. Элитэ мэдээжэ эрдэмтэд, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд комиссиин бүридэлдэ оруулагданхай. Хэдэн часай үнгэрһэн хойно бидэ тэндэ ошоод байгаабди. Химическэ хорото бодосуудһаа хамгаалалта хэхэ подразделенинүүд, бусад нэмэлтэ хүсэнүүд эндэ ерээ һэн. Вертолёдууд, бусад техникэ болон материалнууд аюул усалай болоһон районд эльгээгдэһэн байгаа.

Имагтал научна болон инженернэ шэнжэлгэнүүд авариин ушар шалтагаанууд тухай асуудалда харюу үгэхэ ёһотой гэжэ В. И. Щербина саашадаа хэлэбэ.

Абтаһан хэмжээнүүдэй ашаар тус районодохи агаарта радиациин хэмжээн бага болгогдожо байнхай. Станцида болоһон авариһаа уламжалан, хоёр хүн хосорһон, зуу гаран хүн радиаци абаһан байгаа гэжэ правительственна комиссиин түрүүлэгшэ мэдээсээ. Апрелиин 26-най һүни тэдэнэр бултадаа Москва асарагдаа һэн. Эндэ тэдэнэртэ шухала хэрэгтэй медицинскэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ. США-һаа ерэһэн профессорнүүд Гейл болон Тарасаки Москвагай мэргэжэлтэдтэ туһална. Энээнииень бидэ үндэрөөр сэгнэнэбди. Аюул усалай болоһон районһоо хүн зон бултадаа нүүлгэгдэһэн байгаа.

Атомай элшэ хүсэнэй талаар уласхоорондын агентствын (МАГАТЭ) генеральна директор господин Бликс манай орондо уригдажа ерэнхэй.

Удаань эрдэмтэд болон мэргэжэлтэд журналистнуудай асуудалнуудта харюусаба.

(ТАСС).

Буряадай литература, искусствын үдэрнүүд — БАМ-да

ШҮЛЭГ, ДУУНУУД ЗЭДЭЛҺЭЭР

— Буряадай литература болон искусствын үдэрнүүд БАМ-да үнгэргэгдэхэнь гэжэ дуулахадаа, манай тоннельнэ 18-дахи, 19-дэхи, отрядуудай хүдэлмэришэд ехэл баярлажа, Улаан-Үдэһөө ерэһэн айлшадаа тэсэжэ ядан хүлеэгээ һэн. «Байгалай долгинууд» ансамблиин коллектив, Буряадай мэдээжэ поэдүүд Хойто-Муяын тоннель малтажа байгаа хүдэлмэришэдтэй уулзажа, майн 6-да манай Тоннельный поселогто һонин концерт харуулба, уран шүлэгүүдээ уншаба. Ирагуу һайхан хүгжэм, уян нугархай хатар, хонгёо дуун, шүлэгүүд хүдэлмэришэдые урмашуулба.

Поэдүүд Ч-Р. Намжилов, Б. Дугаров, А. Румянцев, В. Липатов гэгшэд БАМ-ай барилгашадта зорюулагдаһан шүлэгүүдээ уншажа, шагнагшадай һайшаалда хүртөө.

Буряадай АССР-эй габьяата артистнууд Галина Кондратьева, Виктор Батуев, хүгжэмшэн Юрий Мацуков, залуу хатаршад Ирина Гармаева, Матвей Иванов гэгшэдые тоннельшэд халуунаар амаршалжа, БАМ дээрээ үргүүлһан сэсэгүүдээ барюулаа. Иимэрхүү уулзалганууд ходол үнгэргэгдэжэ байг лэ,— гэжэ тоннельнэ 18-дахи отрядай начальник Иван Иванович Авдеев урма баяртайгаар мэдүүлбэ.

Майн 6-най үдэр Буряадай оперо болон баледэй академическэ театрай дуушад, хатаршад Кичерэ станциин барилга хэжэ байһан хүдэлмэришэдтэй уулзажа, уран бэлигээ харуулаад, тэдэниие ажалай шэнэ баатаршалгануудта уряалба. Энэ үдэр ород драмын театрай түлөөлэгшэд ортонгуудай ажаһуудаг Холодный поселогто зүжэг наада харуулаа. Тиихэдэ Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай түлөөлэгшэд А. Вампиловай «Ууган хүбүүн» гэжэ зүжэгөө Янчукан станци барижа байгаа хүдэлмэришэдтэ харуулба. Кукольна театрайхид Северобайкальск хотын үхибүүдые баясуулаа.

— Литература, искусствын үдэрнүүд БАМ-ай Буряадай участогта эмхитэйгээр үнгэргэгдэжэ байна. Эндэхи барилгашад, түмэр замшад, хүдөөгэй ажалшад айлшадаа хаанашье хани халуунаар угтана,— гэжэ КПСС-эй Буряадай обкомой соёлой таһагые даагша Л. Ч. Нимаева онсолон тэмдэглэнэ.

К. ЖАМЬЯНОВ,
манай корр.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ОЛОН ТҮМЭНДЭ ТҮХӨӨХЭ

«Үзэл сурталай-политическэ ба пропагандистскэ хүдэлмэридөө хүбхай мүнөө үгэ, шууда нэрьеэ гаргалга, ёһо түшүүлхэ ябадалые эрид шууд зайсуулха шухала. Энэ хүдэлмэриин бүхы түхэл маягуудые хэрэглэхэдээ ороной урда табигдаад байһан зорилгонуудые дүүргэхэ хэрэгтэ арад зониие эпсүүлэн хабаадуулхадань туһалха ёһотой, тиихэдээ хүн зоной үнэн сэхэ руунь харилсаха ябадалые, олонитын һанал бодолые зүб ёһоор зохёон байгуулдуулхые, бодото хэрэг ажалда тэрэнэй нүлөөгэй үргалтые хангаха зэргэтэй».

(КПСС-эй Программын шэнэ найруулгаһаа).

КПСС-эй XXVII съезд дээрэ баталагдан абтаһан энэ документнүүд нимэ мүрнүүдые шэнжэлэн үншэхэдээ, лекционно пропагандын, мүн лектор бүхэнэй зүтгэл ехэ, харюусалгатай зорилгонуудые табигдаһые хэлэнэ. Үзэл сурталай, ойлгуулгын хүдэлмэриин энэ асари ехэ зорилгонуудые тааралдуулхада, бидэ дэшэ ажал ябуулагша үндэһэн хубилхаа болонобди. Эндэ, нэгэдэхеэр, ажалша коллектив бүхэндэ лекционно пропагандын партийна хүтэлбэрие һайжаруулха, гэрэлдэхөөр, лекциүүдэй лекторнуудые хэлэлгэ, хахад ажалай карта бүхэнэй нарин түсэб-графигаар үнгэрхэ, гурбадахяар, лекционно пропагандын эмхидхэлэй үндэһые бэхижүүлхэ, лекциүүдые тодорхой нарин бүридхэлтэй болгохо; мүн дүрбэдэхеэр, лекторнуудай шадабари, мэргэжэл тухай асуудал эрид шиидхэхэ шухала. «Лекциүүдэй үзэл бодолой, политическэ шэглэл бүхыдөө лекторнуудай бүридэлөөр лэ шиидхэгдэхэ» гэжэ В. И. Ленин тэмдэглэһэн байдаг. Нэгэ үгөөр онсолон хэлэбэл, лекционно пропагандын шанарые эрид шууд һайжаруулха болонобди.

«Эрдэм бэлиг — эрхим бэлиг» гэһэн сэсэн мэргэн үгэ арад зоной дунда бии. Мүнөө үедэ, эрдэм, техникын хурдан түргэнөөр хүгжэн урагша байха үедэ, эрдэм ухаанай мэдээнүүдые олондо нэбтэрүүлэн тараалга гэжэ онсо политическэ удха шанартай болоно гэбэл, алдуугүй ха. Тиимэһээ ямаршье лекци хадаа социальна гүн гүнзэгы үүргэтэй гэшэ.

Лекционно пропагандые саашадань һайжаруулан, шэнэ үндэр шатада гаргаха талаар манай «Знание» бүлгэмэй олохо эмхинүүдэ тодорхой хэмжээнүүдые абана. Өөр өөрыгөө районой партийна организациин хүтэлбэри доро Хориин, Хурамхаанай, Зэдын эмхинүүд нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулжа байха юм. Нарийн түсэблэлгэ, графигаар лекционно хүдэлмэрине эмхидхэжэ, тус районуудай организацинууд ажалша коллективнүүдтэ һонирхолтой лекциүүдые үнгэргэнэ, энэ ажал ябуулгаяа улам эрид хүгжөөжэ байна.

Элдэб шатын лекторнуудай аттестаци үнгэргэһэнэй ашаар лекторнуудай кадрнуудые тодоор бүридхэлээ. Мүнөө манай «Знание» бүлгэмэй республиканска эмхидэ бүхыдөө 11720 лектор тоологдоно. Районно шатын лекторнуудай тоо урда жэлүүдһээ 18 процент олошороо. Энэ шанарай талаар һаяа һайн дүн болоно. Жэшээнь, хоёр-гурбан жэлэй урда тээ ажалша коллективүүдтэ үнгэргэдэһэн лекциин эхин шатын лекторнуудай үншэгдаад байха тоо 76 мянга гаран лекциин тэн хахадынь республиканска, районно эмхинүүдэй путевкоор үнгэргэгдэһэн байха юм. Эндэһээ лекторнуудай шанар, хүндэнь үшөө дэшэлээ гэбэл, алдуугүй.

Мүнөө үеын партийна эрилтэнүүдэй үндэһөөр республиканска шатын лекторнуудай үүргэ дээшэлнэ. Бидэ тиимэ 700 гаран лекторнуудтайбди. Тэдэнэй 46-ниинь эрдэмэй докторнууд, профессорнууд, 671-ниинь эрдэмэй кандидадууд, доцентнүүд юм. Олонхинь үндэр мэргэжэлтэй, лекционно пропагандын ёһотой мастернууд гэхэдэ болохо. Профессор Д. Ж. Батуев, доцентнүүд Г. И. Балханов, О. А. Баранов, В. П. Трухин, Б. П. Кравнев, Д. Д. Очиров, геолого-минералогическа эрдэмэй доктор Н. В. Нестеров, философиин эрдэмэй кандидат Э. О. Доболова, доцентнүүд Ч. Б. Базаржапов, В. П. Баиров, профессор А. Г. Давыдов болон бусадай лекцинүүдые хүн зон хододоо һонирхолтойгоор шагнадаг, угтадаг. Тэдэнэр республикын олонитэдэ мэдээжэ, хүндэтэй лекторнууд юм.

Мүнөө үедэ манай республиканска эмхиин правлонидэ 15 таһагтай 14 секци, гурбан комисси лекциүүдэй тематическа шэглэлнүүдые тодорхойлон һайжаруулха талаар хүдэлнэ. Тэдэнэр лекциин циклнүүдэй тематика зохёодог, районно организацинуудта энэ талаар ехэ методическа туһаламжа үзүүлдэг юм. Эндэ профессор М. Н. Халбаев, доцентнүүд Ф. И. Шулунов, И. А. Ленец гэгшэдэй ударидадаг КПСС-эй түүхэ болон түүхын эрдэм нэбтэрүүлхэ, экономическа, хүдөө ажахын мэдээнүүдые дэлгэрүүлхэ методическа соведүүдэй эрхим һайн ажал ябуулгые тэмдэглэлтэй. Тус секциин гэшүүд городой промышленна предприятинууд болон эмхи зургаануудта «Лекторн ү ү д э й үдэр» үнгэргэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, үзэл сурталай хүдэлмэриин эдэбхитэдэй семинарнуудта һонирхолтой лекциүүдые уншадаг, республикын хүдөө нютагуудта гарадаг юм.

Манай «Знание» бүлгэмэй эмхинүүдэй һүүлэй үедэ ябуулжа байһан хүдэлмэри тухай тодорхойгоор тоогтон хэлэбэл, лекторнуудэй гол анхарал КПСС-эй Программын шэнэ найруулгын, партиин Уставай, Экономическа болон социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй гүн гүнзэгы удхые арад зондо, хүн бүхэндэ тодорхойгоор тайлбарилан ойлгуулха хэрэгтэ зорюулагдана гэшэ. Тиигэжэ КПСС-эй XXVII съездын урда тээ, энэ документнүүдэй проектнүүдые зүбшэн хэлсэлгын ябажа байха үедэ 84 лектори эмхидхэгдэһэн, 5 мянга гаран лекци уншагдаһан байна. Хүдөө нютагуудта дүшөөд лекторнууд эльгээгдэжэ, 300 гаран лекци уншагдаа. Ажалша коллектив бүхэндэ, арадай университедүүдтэ марксистско-ленинскэ үзэл сурталай, партиин политикын, ороной социально-экономическа хүгжэлтын асуудалнуудаар лекцинүүд уншагдана, ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулагдана.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, тусхай шэглэлтэй хүдэлмэри ябуулагдаһал гэшэ. Гэбэшье мүнөө үеын үндэр ехэ эрилтэнүүдтэ харюусамаар бүхы юумэмнай хэгдэнэ гэхын үшөөл аргагүй. Жэшээ болгон, мүнөө үеын орон доторхи экономическа эрхэ байдал абаад харая. Энэ талаар мүнөөнэй байдалые тодорхойгоор шэнжэлэн харуулжа үшөөл шаданагүйбди гэжэ мэдэрхэ ёһотойбди. Үйлэдбэри дээрэ эмхидхэл, журам һайжаруулха, материальна нөөсэнүүдые алмаха, гамтайгаар ашаглаха гэхэ мэтэ ороной экономическа хүгжэлтые түргэдхэлгын гол шэглэлнүүд лекцинүүдэй үедэ тодорхойгоор, ойлгомжотойгоор тайлбарилагдана гэхын аргагүй. Лекционно пропагандада эмхидхэдэг зарим хүдэлмэрилэгшэдэй КПСС-эй ЦК-гай апрелиин (1985 он) Пленумэй, эрдэм-техникын дэбжэлтын асуудалаар КПСС-эй ЦК-да болоһон зүблөөнэй шиидхэбэринүүдһээ мүнөө хүрэтэр зүб һургаал үшөө абаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Жэшээлэн хэлэбэл, Захааминай райондо эрдэм-техникын дэбжэлтын асуудалаар уншагдаһан лекцинүүдэй тоо бүхы лекцинүүдэйнь оройдоол 6 процент болоно. Харин Бэшүүрэй, Сэлэнгын районуудта бүришье доогуур. Научна, инженерно-техническэ шэглэлтэй лекторнуудэй кадрнуудаар гүйсэд хангагданхай гэжэ тоологдодог Советскэ, Октябрьска районуудташье энэ хэрэг тиимэ һайнаар ябуулагданагүй. Иимэ байдалтай сагшадаа эбсэжэ болохо аал?

Бүхыдөө республика дотор үнгэрэгшэ жэлдэ эрдэм-техникын дэбжэлтын асуудалаар 5322 лекци уншагдаһан байна. Энэ хадаа бүхы уншагдаһан лекцинүүдэй 10,6 процент болоно. Партиин табидаг эрилтын үндэһөөр, мүн манай республикын промышленна үйлэдбэриин эрхэ байдалые бодомжолон харабал, иимэрхүү дүнгүүд манай һанаа зобооха ёһотой бшуу. Тиимэһээ бидэ эрдэм-техникын ургалта дэбжэлтые тунхаглаһан лекцинүүдэе гүн гүнзэгы удхатай болгохо, мүн олошоруулхашье уялгатай болонобди. Лекторнууд гээшэ эрдэм, техникэ тухай олондо хөөрэхэ нэн түрүүшын уялгатай зон ха юм. Мүнөөнэй эрдэм-техникын түйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, хэрэглэлгэ гээшэ тэдэнэйл үүргэ болоно.

Тэрээнтэй хамта ороной агропромышленна комплексдо СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ, тэрэ тоодо, ажахын тоосоо, хамтын подряд хэрэглэхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ оньһожоруулга ба автоматизаци нэбтэрүүлхэ гэхэ мэтэ асуудалнуудаар гүнзэгы удхатай лекцинүүд уншагдаха зэргэтэй. Мүн республикымнай ниислэл хотын ажахын үүргэ ехэ. Тиимэһээ барилгын, транспортын, хэлхээ холбооной, худалдаа наймаанай болон ажалшадай ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын асуудалнуудшье манай лекторнуудэй анхаралһаа алдагдаха ёһогүй. Ажалша зоной, коллективүүдэй эрилтэ мүнөө урганхай. Тэдэнэр бидэнһээ һонирхолтой, гүнзэгы удхатай олон лекцинүүдые хүлеэнэ. Энэ эрилтыень гүйсэд хангаха хэрэгтэ манай бүлгэмэй эмхинүүд бүхы хүсэеэ элсүүлнэ гэшэ.

Мүнөө манай хүдэлмэридэ КПСС-эй XXVII съезд дээрэ баталагдан абтаһан бүхы документнүүдые гүнзэгыгөөр тайлбарилжа, тэрэниие арад зондо ойлгуулжа үгэхэ шэнэ шата эхилээ. Эндэ партиин съездын документнүүдые лектор бүхэн өөрөө нэн түрүүн наринаар шэнжэлэн шудалха, тииһэнэйл удаа арад зоной урда гараха зэргэтэй. Лектор гээшэ мүнөө партиин үзэл сурталай түлөө ёһотой тэмсэлшэ гээшэ ха юм. Энэ нэрэ хүндэеэ манай лекторнууд үндэрөөр үргэн, удха түгэлдэр, уран хурса үгөөрөө түрэл партингаа үзэл сурталые олон түмэндэ түхөөнэл.

Г. МИТУПОВ,
«Знание» бүлгэмэй республиканска эмхиин правлениин түрүүлэгшын орлогшо.

ЭРХИМ МЭРГЭЖЭЛТЭН

Бага балшар наһанһаа Александр адуу малда ехэл дуратай байһан юм. Хүдөөдэ бэлшэжэ ябаһан һүрэг бишыхан тугал буруунуудые, хурьга хонидые, илангаяа унагадые харабал, тэдэнэй хажууда заатагүй ошожо, эльбэн, наадхэрэн наадагша бэлэй. Тэрэнэй гэрынь Хужарай малай байраһаа холошье бэшэ байгаа. Тиимэһээ залуу хүбүүн сүлөөтэй сагтаа малай байрада ошожо, тэндэ хүдэлжэ ябаһан хүнүүдтэ арга шадалгараа туһалагша һэн. «Жугдурай хүбүүн малда ехэл дуратай, томо болоходоо, заатагүй малшан болохо даа» гэжэ нютаархидынь тэрэ үедэ хэлсэгшэ бэлэй. Хэн нэгэн тугал буруугаа гү, али хони хурьгадаа бэдэрхэдээ, Сашаһаа ерэжэ һурага. Харин тэрэ нютагайнгаа айл бүхэнэй малыень үһэ зүһөөрнь танидаг байгаа бшуу.

Александр дунда һургуулияа амжалтатай дүүргэжэ, малшан болохо бодолоо саашадань хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула Улаан-Үдэ хото ерэжэ, Буряадай хүдөө ажахын институдай зоотехническэ факультедтэ документээ тушаажа, яһала һайнаар шалгалтаа үгэһэн байха юм. Тиигэжэ тэрэ табан жэлэй туршада һуралсажа, эрдэмтэ-зоотехнигэй мэргэжэлтэй болоод, һөөргөө нютагаа бусажа ерээ бэлэй. Саша түрүүшын үедэ совхозойнгоо отделениин зоотехнигээр хүдэлхэдөө, нэн түрүүн адуу малаа олошоруулха, тэдэнэйнгээ ашаг шэмыень нэмээхэ хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо хандуулаа. Удаашьегүй совхозой директор тэрэнэй һайн мэргэжэлтэн боложо ябаһыень мэдэрхэдээ, ахамад зоотехнигэй тушаалда дэбжүүлээ һэн. Энэшье ехэ тушаалда Александр хүдэлжэ ядаагүй. Хэжэ ябаһан ажалаа, эрхилжэ ябаһан хэрэгээ һайн мэдэхэ байгаа бшуу.

Нэн түрүүн ахамад зоотехник ажахынгаа адууһа малыень нэгэн нягта бүридэлдэ абаа. Хабар-намарай үедэ бүхы малаа бонитировко хэжэ, тэдэнэйнгээ ашаг шэмыень тодорхойлжо элирүүлһэн байна. Тиигээд үбэлжэлгын урда тээ тэдэнээ ашаг шэмэ үгэхэ талаарнь класс классаарнь бүридхэһэн, заримыень гүрэндэ тушаалгаһан байха юм. Игэжэ тэрэнэй тон түрүүшынгээ зүб бата алхам хэһэниинь элирээ бшуу. Удаань мэргэжэлтэн хүбүүн кадрнуудта онсо анхарал хандуулба. Эдэнэрэй дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулаа. Малшадай мэргэжэлыень дээшэлүүлхын тула тэдэнэртэй үбэлэй һаранuудта зооветеринарна һуралсал үнгэргэбэ. Үнинэй хүдэлдэг, ажалдаа амжалта хододоо түйладаг һаалишад, ухэршэд, адуушад һуралсалай һүүлдэ шалгалта барижа, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэндээ, нэмэлтэ түлөөһэ абадаг болобо. Эдэ бүгэдэ хэмжээ ябуулганууд ажалай бүтээсэдэ нилээд туһа үгөө бшуу. Ахамад зоотехник һаалишад, малшадай ажалай гурим сахилгада тон шухала анхарал хандуулаа. Тэрэниие харанхы үглөөгүүршье, һүни оройшье һүнэй фермэнүүд дээрэ, гүүртэ, бригаданuудта харахат. Александр Жугдурович хүн бүхэнтэй хөөрэлдэдэг, заабари үгэдэг, дутуу дунданuудтай эрид тэмсэдэг заншалтай юм. Тэжээл буйлуулдаг цехэй ажалые тон наринаар шалгажа, малда үгтэһэн тэжээлэй шанарта онсо анхарал хандуулдаг.

Тэрэ тэжээлэй рацион табихадаа, малай ашаг шэмые харгалзан абадаг байха юм. Ахамад зоотехник отделениин мэргэжэлтэдэй ажалдань эрид хиналта хэдэг, тэдэнэрһээ хэһэн ажалыень тоосожо абадаг гуримтай. Юрэдөө, А. Ж. Комиссаров бэрхэ мэргэжэлтэн байһанаа бүхы талаһаань харуулжа шадаа.

— Александр Жугдурович тухай һурана гүт? Энэ хүмнай манай урдаа хараха мэргэжэлтэн, гүнзэгы эрдэм бэлигтэй коммунист хүн гэшэ. Тэрэ малшадтай хөөрэлдэжэ шадаха, хүнүүдые ямаршье ажалда уряалжа, хүдэлгэжэ шадаха байна,— гэжэ совхозой директор В. Ж. Сыренов ахамад зоотехнигээ магтан хэлээ һэн.

Иимэл мэргэжэлтэд юушье бүтээжэ шадаха байна бшуу. Нүхэр Комиссаровай эдэбхи үүсхэлээр ажахы дотор цех барюулагдаһан байна. Энэ цехэй ашаг үрэ тухайнь ахамад мэргэжэлтэнһээ һурахадамни:

— Тэрэнэй ашаг үрэнь ехэ юм ааб даа. Нэн түрүүн бүхы тэжээлнай буйлуулагдан шанаржуулагдаад, малда үгтэдэг болоо. Мүнөө эндэ дүн хамта 4—5 томо амһартануудта тэжээл буйлуулагдажа, һүнэй фермэнүүдтэ, шахан таргалуулдаг гүүртэнүүдтэ абаашагдана. Цехэйнгээ ашаг үрыень мэдэдэг болоо хадаа саашадаа тэрэнээ үргэдхэхөөр хараалнабди,— гэжэ тэрэ харюусаа һэн.

Улаан-Горхондо баригдажа, мүнөө зун ашаглалгада тушаагдахаяа байһан һүнэй комплексдо тэжээлэй цехые барюулха тушаа нүхэр Комиссаров өөрынгөө һанамжые баһал хэлээ бэлэй. Мүнөө эндэ цех баригдажа байнхай.

Ажалдаа һайнаар хүдэлдэгыень нэгэ гэршэ дээрэһээ харуулая. Тэрэ зоотехническэ болон селекционно-үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа, ашаг үрэ түйлаһанайнгаа түлөө Буряадай АССР-эй габьяата зоотехник гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн алдартай. Нүхэр Комиссаров 1985 оной дүнгөөр районой хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ илаһанда тоологдожо, «районой эрхим мэргэжэлтэн» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байха юм.

Үнгэрһэн жэлэй мал ажалай дүнгүүдые хаража үзэхэдэ, совхоз мяха, һү үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэһэн, адууһа малай тоо толгойе олошоруулха, түл түрэсэ абаха даабаринуудаа нэрэтэй солотойгоор бэелүүлһэн байна. Эдэ түйлагдаһан дүнгүүдэй гэршэ хадаа ахамад зоотехнигэй оруулһан хубита нилээд ехэ гэжэ үшөө дахин элирхэйлэн харуулагдана.

Игэжэ ажалдаа үнэн зүрхэнһөө хандадаг, мэргэжэлтэн гэһэн нэрээ арюун сэбэрээр абажа ябадаг, коммунист А. Ж. Комиссаровай саашадаашье амжалтатай ябахань дамжаггүй.

Ж. ЮБУХАЕВ.

Натия Беласовна Белаловагай нэрэнь һүүлэй үедэ ажахы доторoo суурхажа эхилэнхэй. Энэ эхэнэрнай Анаагай совхозой һү һаалиин фермэдэ һаалишанаар үнинэй хүдэлжэ, яһала дүй дүршэлтэй болонхой.

Ажахын түрүү малшан үнгэрһэн жэлдэ амжалта түгэсөөр ажаллажа гараһан байха юм. Тусхайлан хэлэбэл, тэрэ нёдондо бүхыдөө 994 центнер сагаан эдеэ абаа гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 2005 килограмм һү һаажа амжаа.

Натия Беласовна ниитын малда эдэбхитэйгээр хабаададаг хүн юм. Энэ нүхэрнай Хориин поселково Соведэй депутадаар һунгагданхай. Сагаан эдеэ дэлгэрүүлхэ талаар тэрэ фермынгээ һаалишадай дунда нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулдаг. Нүхэр Белалова байгша оной үнгэрһэн гурбан һарын туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 433 килограмм һү һаажа, түрүүшүүлэй зэргэдэ дабшана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һаалишан Н. Б. Белалова.

Э. БУДАЕВАЙ фото.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө

БУЛТАНАЙ ХҮСӨӨР БЭЕЛҮҮЛЭГДЭХЭ

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленум дээрэ баталагдан абтаһан СССР-эй Эдеэ хоолой программа мүнөө һаяхан үнгэрһэн партиин XXVII съезд дээрэ үшөө дахин тон тодорхойгоор харагдаһан байха юм. Энэ хэрэгые тон шухалада тоолон, ороноо эдеэ хоолой зүйлнүүдээр гүйсэд дүүрэнээр хангаха гэһэн зорилгые бидэ эгээл богони болзорто шиидхэхэ ёһотой болонобди. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев съезд дээрэ хэһэн КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэл соогоо иигэжэ хэлэһэн байна: «Урагшаа дабшалта хээбди, гэбэшье хүдөө ажахыда ушаржа байһан гээгдэлһээ гараха ябадал хангалтагүй удаанаар бэелүүлэгдэнэ. Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгые эли бодо һайжаруулхын тула аграрна секторто шиидхэхы хубилалта хэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин ургалтые хоёрһоо үлүү дахин ехэ болгохоор, хүн бүхэнэй хүртэсэдэ мяха, һү, овощ ба үрэ жэмэс үйлэдбэрилгые эрид дээшэлүүлхээр хараалагдана».

Энэ партиин табиһан зорилгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ уялгатайбди. Юуб гэхэдэ, түрүүшын ээлжээндэ совет хүнүүдые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр гүйсэд хангаха тушаа манай Коммунис партиин айхабтар ехэ оролдолго гаргажа байһыень КПСС-эй XXVII съезд дээрэ нүхэр М. С. Горбачевой хэһэн элидхэлэй үгэ бүхэнһөөнь манда ойлгогдоно.

«Мал болон шубуудые харууһалха, томо болгохо, шахан таргалуулха хүдэлмэриие гуримтай һайнаар эмхидхэхэ, энэ талаар ажахынууд соохи, ажахынууд хоорондын мэргэжэлгые улам хүгжөөхэ, мяха, һү болон бусад продукци үйлэдбэрилхэ ашаг үрэ ехэтэй онол аргануудые, шэнэ түхэлэй таһалгаряагүй хүдэлдэг технологи нэбтэрүүлхэ» гэжэ 1986 — 1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд соо хэлэгдэнэ. Энэ ехэ хараа зорилгонуудые бэелүүлхын тула малшад, мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ажалаа урдынхиһаа тад ондоогоор, шэнэ эрилтын ёһоор эрхилхэ ёһотой болоно. Тиигэжэ бидэ бүхы юумэндэ эрид хубилалта хэхэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхажа, урагшаа бата найдамтай алхам хэхэ уялгатайбди. Эдэ бүгэдын ашаар хүдөө ажахын үйлэдбэриие хоёр дахин дээшэлүүлхэ аргатай болохобди.

Энэ талаар Тарбагатайн райондо гахай үсхэбэрилгые эрид һайжаруулжа, гахайн мяха эльбэг дэлбэгээр абадаг болохо тухай тогтохо хүсэлэнтэйб. Эндэхи колхоз, совхозууд арбан нэгэдэхи табан жэлэй һүүлшын жэлые ямар үрэ дүнгүүдтэйгээр түгэсхөөб, энэ табан жэлдэ ямар зорилгонуудые урдаа табинхайб гэжэ хараад үзэе. Тус районой ажахынууд нёдондо дүн хамта 40.801 центнер мяха, тэрэ тоодо 18.440 центнер гахайн мяха үйлэдбэрилһэн байна. Энэ үрэ дүн юу харуулааб гэбэл, үйлэдбэрилэгдэһэн бүхы мяханай хахадынь шахуу гахайн мяхан ээлнэ бшуу. Ушар тиимэһээ гахай үсхэбэрилгые энэ табан жэлэй хугасаа соо бүри саашадань үргэдхэхэ зорилго тэдэнэр урдаа табина. Түргэн үдэдэг, ашаг үрэ ехэтэй гахай үсхэбэрилхэ талаар тодорхой хүдэлмэри ябуулагдаха болоно бшуу. Мүнөө районой «Маяк», «Искра», Ленинэй нэрэмжэтэ, «Дружба» колхозуудта оньһожоруулагдамал томодхогдоһон гахайн фермэнүүд ашаглагдажа байнхай. Эндэ хэдэн зуун эхэ гахайнууд тоологдоно. Арбан хоёрдохи табан жэлэй туршада энэ сагай эрилтэдэ таарама фермэнүүд үргэдхэгдэхөөр, эмэ гахайнуудай тоо толгой олошоруулагдахаар хараалагданхай.

Мүнөө үеын байдалые хаража үзэхэдэ, энэ һалбариин ашаг үрэтэй байһаниинь элиржэ үгэнэ. Тусхайлан хэлэбэл, районой гахайшад нёдондо яһала амжалта түгэсөөр хүдэлжэ гараа гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ түйлагдаһан үрэ дүн юу гэршэлнэб гэхэдэ, тарбагатайнхид гахайн мяха үйлэдбэрилгээ дээшэлүүлхэ арга боломжотой. Гахай үсхэбэрилдэг «Южный» комплексын үүргэ эндэ ехэ байна. Тус комплексын ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхын тула дээрэ дурсагдагша колхозуудай гахайн фермэнүүд поршоонхонуудаар тэрэниие жэлэй туршада гүйсэд хангаха уялгатай. Теэд нёдондоной дүн харахада, олохон фермэнүүд энэ харюусалгата зорилгоёо бэелүүлжэ шадаагүй.

Район дотороо эгээл ганса «Советская Россия» колхоз гахайнгаа тоо толгойе олошоруулха, гахайн мяха үйлэдбэрилхэ түсэбүүдээ амжалтатай дүүргэһэн байха юм. Энэ түйлагдаһан амжалтада тус фермые даагша, дүй дүршэлөөр баян хүтэлбэрилэгшэ В. М. Китаев өөрынгөө хубитые нилээд ехээр оруулаа. Фермын коллектив нёдондо бүхыдөө 2888 поршоонхо абажа, гарза хоролто багатайгаар тушааһан байна. Эдэнэр үнгэрһэн жэлдэ абаһан поршоонхонуудайнгаа оройдоол 3 процентыень гарзада оруулаа бшуу. Дээдэ-Жэрэмэй гахайшад хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ, үндэр дүнгүүдые түйлаһан байха юм. Тодорхойлбол, тэдэнэрэй һайнаар харууһалһанай ашаар томо эхэ гахай жэлэй туршада хоёр дахин түрэжэ, нэгэ түрэхэдөө дунда зэргээр 8,6 поршоонхо гаргаа. Харин нэгэ түрүүлхэ гахайе нёдондо жэл соо хоёр дахин түрүүлжэ, тэдэнь түрэхэдөө дунда зэргээр 6,5 поршоонхо гаргаһан байна. Тиигэжэ жэлэй туршада нэгэ эхэ гахайһаа 19 поршоонхо абтаһан болоно гэшэ. Энэ үрэ дүн район соогоо эрхимэй тоодо ороно.

Үнгэрһэн жэлдэ Ленинэй нэрэмжэтэ, «Искра», «Восход» колхозуудай гахай үсхэбэрилэгшэд яһала һайн хүдэлжэ гараа. Ехэ-Хунилынхид үнгэрһэн жэлдэ томо эхэ гахайе хоёр дахин түрүүлжэ, нэгэ түрүүлхэдээ 12 поршоонхо, харин хүршэ «Искра» колхозойхид — 14 поршоонхо абаһан байха юм. Энэл ажахын Х. Л. Емельяновагай хүтэлбэрилдэг звеногой гэшүүд 92 томо, нэгэ түрүүлхэ 89 эхэ гахайһаа дүн хамта 1800 поршоонхо абаһан алдартай. «Восход» колхоз түл абаха түсэбөө үлүүлһэн байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, «Маяк» колхоз гахай үсхэбэрилгээр район дотороо эгээл томо ажахын нэгэниинь юм. Энд 381 томо эхэ гахай тоологдоно. Иимэ олон эхэ гахайтай байгаад, тэдэнэр нёдондо оройдоол 3691 поршоонхо абажа, тэрэнэйнгээ ... гаран толгойень гарзалаа. Энэ абтаһан түлынь, ... жэлэйхидэ орходоо, 1326 ... гойгоор үсөөн болоно.

Энээнэй гол шалтагаан ... хадаа тус ажахын эхэ гахайнууд жэл соо нэгэ дахин ... рэхэдөө оройдоол 6,9 ... шоонхо гаргаа бшуу. ... зой 12 гахайшадай ... ниинь үсөөн түл абаха ... шээлхэдэ, А. Ф. Лаптева ... даадаг звеногой эхэ гахай... нуудай тэн хахадынь түл ... гаагүй. Эдэнэр жэлэй ту... да оройдоол 180 поршоонхо абаһан байна. У. К. ... энэл хугасаа соо 155 ... шоонхо абаа.

«Дружба» колхозой фермэнүүдтэ 173 томо, нэгэ түрүүлхэ 118 эхэ гахай тоологдоно. Эдэ толгойһоо жэлдээ ... —3200 поршоонхо абтаха ёһотой аад, оройдоол 2032 поршоонхо абтаба. Тиигээд тэрэнэйнгээ дүрбэнэй нэгэ биинь гарзада оруулна. ... гаяа хоёрдохи фермын гахайшад (даагшань А. И. ...мова) нёдондо муугаар дэлжэ гараа. Эндэ 100 гахайн оройдоол ... түл асараа бшуу.

М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ совхоз-техникумэй гахай... үнгэрһэн табан жэлдэ ... үрэ дүн түйлажа шадаа...

Энэ шухала һалбаридаа ... һан дутуу дунданууд ... үсхэбэрилгые саашадань ... хүгжөөхэ хэрэгтэ ... ушаруулна. Нёдондо ... дотор 3800 гахай үхэл ... да оруулагдаа. Зарим ... нуудта гахайн үхэл ... процентдэ хүргэгдэһэн ... юм. Районой 8 ажахын ... дань гахайн тоо толгой ... шоруулха жэлэй түсэб ... гэгдээгүй. Эдэнэй тоодо ... як», «Дружба», «Ав... «Восход» колхозууд, ... вай нэрэмжэтэ совхоз-техни... кум оролсоно.

Энээнһээ боложо, ... мяха үйлэдбэрилхэ ... дэхэн байдалда оронхой ... нөө «Южный» комплекс ... мянган гахайн орондо ... доол 9 752 толгой байлга... Эдэ бүгэдэ хахад ... сэбэй дүүргэлтэдэ ехэ... ушаруулхань.

Энээнэй гол шалтагаан ... гэхэдэ, гахай үсхэбэри... анхарал үшөөл ханд... нагүй. Тэдэниие харуу... эдеэлүүлхэ талаар ... наринаар сахигданагүй.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые ... абан, энэ табан жэлэй ... да гахайн мяха үйлэдбэрил... гые хоёр дахин дээшэлүүл... тула энэ һалбарида ... гаа дутагдалнуудые ... талаар дары хэмжээ ... абаха шухала. Районой ... шадай зорилго хадаа ... эхэ гахайһаа жэлдээ ... хоёр дахин түл абажа, ... хоролтогүйгөөр түлжүүл... лоно. Энэ шухала хэрэг ... хайшадтай хамта ажахын ... мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ... сэхэ харюусалгатай. Ти... бултанай хүсөөр пар... табиһан хараа зорилго... бодото дээрэнь бэелүүл... га боломжонууд бии ха...

А. НАГАСЛ...

ЗАХААМИНАЙ РАЙОНДО

100-һаа 100

Район дотороо эгээл олон хонин һүрэгтэй Хамниин совхозой малшад үнинэй хүлеэгдэһэн амжалта түйлаһан тухайгаа мэдээсэбэ. Бүхыдөө 5483 эхэ хониноо эндэ 5498 хурьган абтажа, гарзада оруулагдангүй харууһалагдана. Игэжэ 100-һаа 100,3 хурьгад түлжүүлэгдэнэ гэшэ.

Ажахын 10 отарын тэн хахадтань эхэ хонин бүриһөө хурьган абтаа. Районой олон дахин чемпион Г. Г. Базаровай гэр бүлын бригадын коллектив 100-һаа 120 хурьгадые мүнөө харууһалжа, район дотороо түрүүлжэ ябана. Тиихэдэ Е. Р. Норбоева — 115, А. Д. Очирова — 107, Е. Р. Раднаева — 105, Н. С. Санжанов — 100 хурьгадые абажа, өөдэргэн тарганаар түлжүүлнэ.

АРАД ЗОНОЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭДЭ

Ой тайгын баялигуудаар арад зониие хангалгые Захааминай госпромхозой хүдэлмэришэд саг үргэлжэ үргэдхэнэ. Байгша оной дүрбэн һарын түсэб апрелиин 22-то бэелүүлэгдээ. Тиин товарна эд бараа гаргалга 106,1 процентдэ, үнэтэ ангай арһа бэлэдхэлгэ — 143,1, туруута ангай мяха нөөсэлэлгэ — 185,8 процентдэ хүргэгдэбэ. Хоёр-хоёр бүлын ажаһууха гэрнүүд, ясли-садта нэмэлтэ байра ашаглалгада үгтөө.

Майн һайндэрэй урдахана госпромхозой ажалшадта агнуури-олзоборилгын ажахын Буряадай управлениин дамжуулгын Улаан туг, нэгэдэхи мүнгэн шан барюулагдаба. Тус коллективтэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй гурбадахи мүнгэн шан олгогдоо.

Ш. БАКШЕЕВ.

Буураһан солоёо бусаахаар гү?

ХОНИДОЙ ҮДЭСЭ—ХУБИИН ОРОЛДОЛГОҺОО

Үшөө хонишон болоогүй ябахадаа, Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута хонишон, Социалис Ажалай Герой Шалсама Ламажаповна Цыремпилова, удаань Социалис Ажалай Герой болоһон Ольга Энхеевна Сангадиевагай даадаг эхэ хонидой отаранuудта 100 эхэ хонин бүриһөө зуу гаран хурьган абтажа, һайнаар түлжүүлэгдэжэ байна гээд районой газетэдэ толилогдоһон тобшо мэдээсэлнүүдые уншахадаа, яһала гайхадаг һэмби. Энээн тухай эхэһээ асуухадамни, «Түргэн урасхалтай Онёо голой саада тээхи газар дайда, бэлшээри хэшэгтэй, ондоохон юм даа, хүбүүмни. Тэндэхи ногоонииньшье шэмэ шанартай. Иимэ ногоондо бэлшэһэн хонид түсгаар лэ эхирлэдэг гээшэ» гэжэ ойлгуулдаг байгаа. Эхынгээ энэ тайлбарида этигэшэһэн би хонидой үдэсэ газар нютагһаань эхитэй гэжэ бодомжолдог болоо бэлэйб. Үнэн дээрээ манай Уланхаан нютаг район соогоо эгээл дээрэ оршодог, намартаа эртүүр хүйтэржэ, май һарын эсэслэтэр хахир һалхитай харалган хүйтэн зандаа байдаг. Тиихэдэ доро оршодог Баянголдо түрүүшын хярмаг манай эндэхиһээ оройшог ородог гээшэ. Тиимэһээ хонидынь үбэлэй тэн болотор һэтэ бэлшээгдэжэ, тэжээлынь горитойхоноор алмагдана ха юм. Үбэлдөө манай Уланхаанда 45—50 градус хүрэтэр хүйтэржэ байхадань, Баянголдо 40-һөө дээшэлхэгүй. Уларилайнгаа талаар иимэ илгаатай байһандаа нютагаймнай хонин үдэсэгүй байнал гэһэн тобшолол толгойдомни бүхөөр хадуугдан үлөө бэлэй.

Эхынгээ амаралтада гарахада гэхэ гү, али эсэгымни бэеын муудахада һүрэг хонидоо орхижо, түб һууринда нүүжэ ошоходонь, би ажалыень халан абаа һэм. Эхэ хонидой һүрэг даажа абаһанһаа хойшо шадаал һаа, хурьга олоор абажа, түлжүүлхые оролдоо хүм. Зүгөөр зориһон хүсэлни сүм бэелүүлэгдэжэ, хонидой үдэсэ газар, уһанһаа бэшэ, харин хонишон бүхэнэй хубиин оролдолгоһоо байһыень өөрынгөө хэһэн ажалай дүнгүүдһээ ойлгобоб.

Хонин гээшэ һайнаар хүшэлһэн, таргалһан һаа, хээээдэшье һубайрхагүй. Олон хурьга абажа түлжүүлхэ гэбэл, эртээнһээ бэлдэхэ хэрэгтэй. Хурьгадаа эхэһээнь амяарлажа тушаагаад, нооһыень хайшалжа абаһаар лэ, эхэ хонидоо ногоо элбэгтэй бэлшээридэ бэлшээжэ, түргэн хүшэлүүлхэдэ һайн. Бидэ һүрэгөө нажар, намарай сагта хүсэд таргалуулхые оролдонобди. Намар болотор хүшэлһэн хонидой олоорoo ототой боложо, искусственна аргаар үрэжүүлхэ хүдэлмэримнай түргэн болзорто үнгэргэгдэнэ. Игээд лэ хонишодой ажал эхинһээ унжагайраагүйл һаа, дам саашадаа эмхитэйгээр ябадаг гээшэл даа. Жэшээлбэл, манай бригадада түл абалгамнай 35—40 хоногой туршада үнгэргэгдэнэ. Богони болзорто абтаһан хурьгад жэгдэ томо болодог гээшэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ бидэ энэ гуримаа заншалта болгожо байнабди.

Бригадымнай коллектив үбэлжэлгэдөө эртээнһээ бэлдэдэг. Эртүүр хүйтэрдэг манай эндэ байраяа халуун намарһаа дулаалаагүйдэ аргагүй юм. Хурьгадайнгаа байра соохи пеэшэнүүдые түлижэ, дулаасуулха, хуурай түлеэгээ, тэжээлээ хүсэд хүрэхөөр газаагаа зөөжэ асарнабди.

Манай отарада сабшалан даалгагданхай. Тэрэ сабшалангаа өөһэдынгөө хүсөөр утэгжүүлжэ, уһалжа, ургасыень хуряажа абанабди. Нёдондо сагай уларилай хэды таарамжагүй байбашье һаань, бидэ даалгагдаһан сабшалан дээрэһээ горитойхон ехэ үбһэ хуряажа абаа һэмди. Мүнөө бригадымнай гэшүүд газараа утэгжүүлжэ, уһалхаар бэлдэжэ байна.

Байгша ондо үбэлжэлгэмнай яһала һайнаар, урагшатайгаар үнгэржэ байна. Илангаяа совхозоймнай хонишод үнгэрһэн намарһаа мүнөө хүрэтэр һайнаар ажаллаа гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Ушарынь хадаа, манай ажахын хонишод бүхыдөө 100 эхэ хонин бүриһөө 90 хурьга абажа, социалис уялгаяа үлүүлээ юм. Тиихэдэ бидэ 100 эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 110 хурьга абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байнабди.

Совхоздомнай бүхыдөө долоон отарада 3700 шахуу эхэ хонин үбэлжэжэ байна. Ногооной гаратар абтаһан хурьгадаа һайнаар харууһалха гээшэ хонишон бүхэнэй нангин зорилго болоно. Мүнөө ажахыдамнай, мүн манайшье бригадада үбһэ тэжээл бии. Тиин бидэ энэ тэжээлээ ногооной гаратар хүрэхөөр, гамтайгаар гаргашалха гэжэл оролдонобди.

Хонидой ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ гэбэл, хонишон бүхэн бүхы ажалаа эхинһээ һайнаар эмхидхэхэ зэргэтэй. Тиихэдэ эндэ ажахын мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэдэй дэмжэлгэ, туһаламжа яаха аргагүй хэрэгтэй гээшэ. Жэшээлбэл, хонидой үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри таһалгаряагүй, нарин хиналта доро ябуулагдадаг һаа һайн бэлэй. Манда һүүлэй үедэ бонитировкошье үнгэргэгдэхэеэ болишоо. Тиимэһээ эхэ хонидой һүрэг соо наһатайшье, залуушье хонин бии байха. Тиихэдэ хара гү, али елагшье хонин үсөөн бэшэ ябадаг. Манай зоотехнигүүд ээлжээтэ тоосоогоо бүридхэжэ эльгээхэдээ, жэлэйнгээ бонитировко үнгэргөөбди гэжэ саарһан дээрээ заабол хуурмагаар бэшээд эльгээһэн байха. Үнэн дээрээ тэрэ тоосоогоорнь дахяад шалгалта үнгэргэбэл, хуурмагаар тоосогшодые балшыса элирүүлхэл һэн. Теэд иимэ шалгалта үнгэргэгдэнэгүй ха юм. Игэжэл жэлһээ жэлдэ хонидойнгоо үүлтэрыень һайжаруулхын орондо муудан доройтолгыень улам хурдадханабди.

Һүүлэй жэлнүүдтэ хониднай жэжэ болошоо гэлсэнэбди. Энэ зүб. Урдандаа адууһа мал үсхэбэрилдэг буряадууд түлгын хурвгалхада тоодогшьегүй байгаа. Түлгын хурьган гээшэ урдандаа малда тоологдодоггүй байһан юм. Юуб гэхэдэ, түлгэһөө абтаһан үлбэр бага бэетэй хурьган саашадаа хонин болоходоошье биратай ашаг үрэ үгэдэггүй байгаа ха юм. Харин мүнөө хонидой толгой тоолохын түлөө юм гү, эмэ түлгэнүүдһээ хурьга абаха гэһэн эрилтэ табигдана гээшэл.

Мүнөө ажахы бүхэндэ һүрэг хонид тэжээлээр хүсэд хангагданагүй. Үбэлжэлгэеэ арайхан лэ дабажа гарана. Илангаяа эмэ түлгэнүүднай ямархан хүшэ тамиртайгаар ногоон дээрээ гарадаг гээшэб. Одоол һайрхаха юумэн үгы. Анханһаа үлбэр бага бэетэй ... үбэлдөөшье томо ... нэхы малгайдал ... байдаг. Энэмнай ... һонһоо һалгаагдаад ... арайл гэжэ хүшэлөө ... Иимэ түлгэнүүдые үрж... дэ томо бэетэй хурьга... дэшье абтахагүй.

Бэрхэ агрономууд ... нартай үрэһэ хүрэнг... рилга хэхэдэ баян үр... тахагүй гэдэг. Энэ ... үлбэр бага бэетэй эмэ ... нүүдээ үрэжүүлхэдэмнай ... мо мяхалиг бэетэй хурь... таха гү? Энээн тухай ... жолхол хэрэгтэй. Хэрбэ ... нидой шанар тухай ... лонгүй толгойень тоол... ябаха һаа, эмэ түлгэнүүд... үрэжүүлхэдэ болохо ю...

Ерээдүйн гол һүрэг ... эмэ түлгэнүүдые түлжүү... заабол һайн шанартай ... лээр харууһалха хэрэгтэ... най ажахыда түлгэнүүд... рал хандуулагданагүй. ... таа тэжээлээ хубаарил... цион зохёоходоо, ... лоомоёо һүрэгэй ар... ондо орохоор үгэнэ. ... жээлээр хоолложо, ... һон түлгэнүүдынь ... эхэ хонин болоходоошье ... еэр томо болоногүй.

Хони үсхэбэрилгэ ... тайгаар хүгжөөжэ, ... һо ехээр үйлэдбэрил... лохын тула горитойхон ... мэри хэхэ болонобди. ... хүн бүхэнэй шадабари ... долго хэрэгтэй.

Д. ДАМ...,
Хурамхаанай района...
Уланхаанай ...
ахалагша ...

...УРЯАДАЙ АЖАЛШАД — НАЙРАМДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

...Нацинуудай Орга-
...низацииин дэргэдэхэ 1986
...оной майн 8-һаа 15
...Эб найрам-
...доорондын жэлтэй
...улан, Эб найрамда-
...лэйн Совет энхэ
...далай тала баригша-
...лын ябуулгануудай
... харааланхай.
...ной майн 8-һаа 15
...дайнда эсэргүү, Евро-
...гүй байдал болон
...холбооной түлөө
...ай недели үнгэр-

...рамдалые хамгаал-
...комитет олоной ха-
... манифестаци, жаг-
... эб найрамдалай
... эб найрамдалай
... үнгэргэхэ гэһэн
... эб найрамдалай
...шадта ханданхай.
...ропые США өөрын
... ядерна арсенал
... дайнай һужэрөө
...манай гол талмай
...йна гэжэ Европын
...арадууд һайн ойл-
...да; ФРГ-дэ, Ита-
... зарим оронуудта
... шэглэн мэргэ-
... «Першинг-2» бө-
... ракетэнүүд тод-
... Америкын СОИ
... ФРГ-гэй прави-
...одото дайнай» Ев-
...гэа зүйлөөр нэмээн-
... Европын оронууд-
... буу зэбсэг ехээр
... Европын түби
... урдаһаа сэхэ ха-
...рба-гурбан милли-
...тэй зэбсэгтэ хүсэ-
...нхай. Тэдэнэр му-
...танкнуудаар, раке-
...самолёдуудаар зэб-
...нхэй. Америкын
...хэдүүд бүмбэрсэг
...дерна һандарал хо-
...ухэ руу түлхижэ

...американ авиациин
...итархы добтолго-
...боото Штадуудай
...удхые эли тодоор
...энэ политика хадаа
...хүн бүхы хүн түрэл-
...түһые хараада абэ-
... Англи США-гай
...алые сэхэ дэмжээ.
...лбоото Штадууд
... союзник болохо
...тали хоёрые мэхэ-
... гэхэдэ, ямаршье
...өөр американ
... Англидахи баа-

зануудһаа Ливиие бомбодо-хоёо ошоходоо Пиренейскэ хахад аралые баруун тээһээнь зүүлжээ шэглэн гараа юм.

Европын арадуудай үзэмжэдэ мүнөө хэдэн арга боломжонууд шэлэгдэхээр табигданхай. Зүүн Европын оронуудтай эбэй ёһоор харилсан ажаһууха, ядерна буу зэбсэгһээ түбиез сүлөөлхэ, НАТО-гай болон Баршавска Договорой юрын буу зэбсэгые болон зэбсэгтэ хүсэнүүдые хорооко гү, али шахардуу шанга байдалые улам һужэрөөхэ, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые үргэлжэлүүлхэ гэһэн арга боломжонууд тэдэнэй урда табигданхай. Эб найрамдалай хуби заяае американ милитаристнуудай дура зоргондо үгэжэ болохогүй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев онсо тэмдэглэһэн байна. Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ эб найрамдалай тала баригшадай хүсэнүүд улам ургажа байнхай. Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй толгойлдог энхэ тайбан байдалай түлөө олоннитын хүдэлөөн дэлисээ улам үргэдхэнэ. Һаяхана Софида үнгэрһэн тус органой сесси энээниие эли тодоор харуулаа. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй сессидэ хабаадагшадые амаршалхадаа, «эб найрамдалые хүсэхэ, сэрэгэй хүсэнүүдые нэмээхэ ябадалые буруушааха гээшэ мүнөө үедэ үшөөл бага болоно. Али зүгһөө хүн түрэлтэндэ аюулай тохёолдожо байһые миил адаглан хараха бага. Мүнөө үедэ үсэд нэтэрүүгээр, тусхай зорилготойгоор хэрэгүүдые үүсхэхэ шухала».

Советскэ Союз Европодохи агууехэ гүрэн гээшэ. Совет республиканuудта болон тэдэнэй арадуудта Европо түби, эндэхи бусад арадуудтал адляар, байрладаг хамтын гэрынь болоно бшуу. СССР-эй арадууд фашизмын хүрин тахалһаа Европые сүлөөлхын түлөө тэмсэжэ, олон мянган совет сэрэгшэд Европын газар соо хэтэ мүнхэдөө нойрсонхой юм. Баруун Европоһоо мүнөө үедэ гаража байһан ядерна дайнай аюул имагтал Европодохи хубидамнай бэшэ, харин бүхы орондомнай аюул хүргэжэ байнхай. Тиимэһээ СССР-эй Азидахи хубиин, тэрэ тоодо Буряадай АССР-эй хүн зон Европодохи эб найрамдал болон аюулгүй байдалай түлөө тэмсэлһээ холо байха эрхэгүй. 1985 ондо манай республикада болоһон Европодохи аюулгүй байдал болон харилсаа холбооной түлөө заншалта неделиин үедэ олоной хабаадалгатай митингнүүд болон суглаанууд, манифестацинууд болон жагсаалнууд, дайшалхы алдар солын газарнуудаар аяншалганууд болон эб найрамдалые бэхижүүлхын түлөө хандалгануудта гар табилга гэхэ мэтэнүүд үнгэргэгдэһэн байгаа. БАМ-ай барилгашад Северобайкальск—Москва гэһэн маршрудаар холын зайда үнгэргэгдэһэн хүнгэн атлетикын урилдаа хэжэ, «Эб найрамдалай түлөө бамайхидай уряа» доро харгыдаа 100 мянган хүнэй гар табюулжа, майн 7 до Эб найрамдалай Совет комитедтэ тэрэнээ дамжуулаа һэн. Бүхыдөө нэдондоной мэй һарада олоной хабаадалгатай, дайнда эсэргүү 800 гаран хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ, тэдээндэ 271 мянган хүн хабаадаа. ООН-ой Генеральна секретариин нэрэдэ манай республикаһаа 95 мянган хүнэй гар табилгатай, ООН-ой Генеральна Ассамблейн хоёрдохи тусхай сессидэ эльгээгдэһэн хандалгатай бэшэгүүд Нью-Йорк эльгээгдэһэн байна. Мүн хубиин болон хамтын 2 мянга гаран бэшэгүүд соогоо Буряад ороной ажалшад Совет правительствын эб найрамдалта үүсхэлые һайшаан дэмжээ юм. Олон коллективүүд, хэдэн мянгаад ажалшад эб найрамдалай вахтанuудта жагсаад, олоһон салин хүлһөө Эб найрамдалай совет жасада оруулаа.

Байгша ондо дайнай аюулай улам һужэрэлгэтэй, Невададахи ядерна тэһэлэлгэнүүдтэй, Ливидэ американ добтолготой дашарамдуулан, Советскэ Союзда ажалшадай митингнүүд болон суглаанууд боложо, тэндэ ООН-до, США-гай президент Рейгандэ, американ политическэ болон ниитын ажал ябуулагшадта эльгээгдэхэ, ядерна тэһэлэлгэнүүдые зогсоохо эрилтэтэй, Сагаан байшангай милитарис хараа шэглэлдэ эсэргүү, бүрин эрхэтэ Ливидэ США-гай нэбтэрэн ороһон булимтархы ябадалые буруушааһан хандалгануудые, резолюцинуудые, бэшэгүүдые баталан абана. Манайшье республикада тиимэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ байнхай. Майн 8-һаа 15 болотор үнгэргэгдэхэ хэмжээ ябуулганuудай үедэ Буряадай АССР-эй партийна, совет болон ниитын эмхинүүд, ажалша коллективүүд, илангаяа илалтын һайндэрэй үедэ, митингнүүд болон суглаануудые, дайнай ба ажалай ветерануудтай уулзалганууд, лекци болон элидхэлнүүдые эмхидхэжэ, КПСС-эй XXVII съезд дээрэ бүримүһэн һайшаагдаһан уласхоорондын аюулгүй байдалые сахин хамгаалха нангин зорилготой совет гадаадын политикын программые ажалшадта ойлгуулха, Европын түбиие ядерна дайнай талмай болгохогүй, ядерна түхеэрэлгэнүүдые эндэ нэмээхэ бэшэ, харин хорооохо, Европодо ядерна зэбсэггүй зононуудые байгуулха, Европодо юрын зэбсэгүүдые болон зэбсэгтэ хүсэнүүдые горитойгоор хорооко, химическэ буу зэбсэгһээ энэ түбиие сүлөөлхэ тухай СЕПГ-гэй XI съезд дээрэ байгша оной апрелиин 18-да М. С. Горбачевой дэбжүүлһэн СССР-эй шэнэ үүсхэлнүүдые һайшаан дэмжэхэ шиидхэбэринүүдые баталан абаха хэрэгтэй.

Тус неделиин үедэ залуу хүбүүд, басагад эб найрамдалай эстафетэ, аяншалгануудые, велосипедээр болон автомото-урилдаануудые, һурагшадай хабаадалгатай эб найрамдалай һайндэрнүүдые, революционно болон дайшалхы алдар солын газарнуудаар аяншалгануудые эмхидхэхэ аргатай. Эб найрамдалай вахта болон үдэрнүүдые үнгэргэжэ, олоһон мүнгэеэ Эб найрамдалай совет жасада дамжуулха гээшэ мүн лэ ехэ удха шанартай.

Манай республикын олониитын дайнда эсэргүү, Европодо аюулгүй байдал болон харилсаа холбоо бэхижүүлхын түлөө ябуулганууд хадаа энхэ тайбан байдалые сахин хамгаалхын түлөө совет хүдэлөөндэ шухала хубита оруулха зэргэтэй. Европодохи эб найрамдалые болон аюулгүй байдалые сахин хамгаалхаар хүсэлэнтэй Совет Буряад ороной ажалшадай һанамжанууд шангаар зэдэлэг лэ!

Г. САНЖИЕВ,
Эб найрамдалые сахин хамгаалгын Буряадай республиканска комитедэй түрүүлэгшэ, түүхын эрдэмэй доктор.

Номой шэнжэлэл ба шүүмжэлэл

ЭМХИДХЭХЫ, ЭЛСҮҮЛХЫ ХҮСЭН БАЙГАА

Үнгэрэгшэ жэлдэ Л. Б. Санжиевагай «Буряадай хэблэл 1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ» гэһэн ном Буряадай номой хэблэлдэ гараа. Дайнай үедэхи республикын хэблэлэй үүргэ энэ ном соо шэнжэлэгдэн үзэгдэһэн байна. Ном дотор архивай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үеын газетэ, журналнуудай баримтанууд, энэ үе саг тухай хөөрэһэн түүхын эрдэмтэдэй, уран зохёолшод болон уран зураашадай материалнууд ехэ элбэгээр хэрэглэгдэнхэй. Дайнай хүшэр жэлнүүдтэ Буряадай ажалшадые элсүүлгэдэ республикын хэблэлэй нүлөөлһэн тухай автор тодорхойгоор харуулжа шадаа гэжэ һанагдана.

Коммунис партиин ленинскэ национальна политикые бэелүүлһэнэй, агууехэород арадай болон СССР-эй бусад арадуудай аша туһаар дайнай урда тээхи жэлнүүдтэ Буряад ороной түйлаһан социально-экономическа болон соёл болбосоролой хүгжэлтэ энэ ном соо найдамтай баримтата материалнуудта үндэһэлэн харуулагданхай.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай эхилһэнһээ хойшо Япон милитаристнуудай зүгһөө СССР-тэ добтолон орохо аюулай ехэ байһанһаа уламжалан, Буряадай партийна организаци ажалшадые Эхэ орондоо дуратайгаар, социалис интернационализмын мэдэрэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулдаг байгаа.

Дайнай эхилхэһээ бүри урид республика дотор байгуулагдаад байһан партийно-совет хэблэл олон түмэнэй дунда мэдээсэл тараалгын, үзэл суртал нэбтэрүүлгын гол шухала хэрэгсэл болоһон гээшэ. Юундэб гэхэдэ, тэрэ үедэ республикын 503 колхозой оройдоол 174-дэнь радио оруулагданхай һэн. Үндэһэн буряад хэлэн дээрэ хэблэлые хүгжөөлгэдэ, хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэдэй хүдэлөөндэ, журналистнуудай кадрнуудые бэлдэлгэдэ, газетэнүүдэй редакцинуудые һайн бэлэдхэлтэй кадрнуудаар болон коммунистнуудаар бэхижүүлгэдэ Буряадай партийна организаци онсо анхарал хандуулдаг байгаа. Тэрэ үедэ В. И. Ленинэй хэдэн зохёолнууд тусгаар хэблэгдэһэн, гадна зургаан ботиһоо бүридэһэн зохёолнуудайнь суглуулбари. И. В. Сталинай «Ленинизмын асуудалнууд» гэһэн ном, буряад хэлэн дээрэ оршуулагдажа хэблэгдээ бэлэй. Партиин XVIII съездын шиидхэбэринүүдые, ... парти, правительствын заабаринуудые нэбтэрүүлэн ойлгуулха талаар эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулһанай, социалис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулһанай, промышленность болон хүдөө ажахыда мүндэлһэн түрүү дүй дүршэл үргэноор дэлгэрүүлһэнэй түлөө «Бурят-Монгольская правда», «Буряад-Монголой үнэн», аймагуудай дүрбэн газетэнүүд, эрхим журналистнууд, хүдэлмэришэн болон хүдөө бэшэгшэд 1940 оной Бүхэсоюзна хүдөө ажахын выставкэдэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө һэн. Тэрэ сагта дүрбэн республиканска, 16 районно, 4 фабрично-заводской газетэнүүд дүн хамта 91 мянган хэһэгээр хэблэгдэн гарадаг байгаа.

Амгалан байдалай үедэ тогтоогдоһон эргэ нүхэсэлнүүд, дайнай шэрүүн үеые зоригтойгоор дабажа гарахадань, хэблэлэй органуудта бага бэшээр нүлөөлөө юм. Буряад хэблэл Коммунис партиин болон Гүрэнэй оборонын комитедэй шухала удха шанартай заабаринууд тухай саг дары мэдээсэдэг, совет-герман фронт дээрэ боложо байгаа байлдаанууд тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалагшадай шэн зориг тухай, ара талын ажалшадай ажалай баатаршалга тухай саг үргэлжэ уншагшадтаа дуулгадаг һэн. Дайнай түрүүшын, эгээн хүшэр үедэ Совет орондо тохёолдоһон аймшагтай аюул тухай үнэн сэхээр совет эрхэтэндэ мэдүүлһэн «Фронт шадархи областьнуудай партийна, совет эмхи зургаануудта» гэһэн ВКП(б)-гэй ЦК-гай болон СССР-эй СНК-гай 1941 оной июниин 21-нэй директивые, июлиин 3-да И. В. Сталинай радиогоор хэлэһэн үгые республикын хэблэл уншагшадтаа хүргэһэн юм.

«Правда» газетын түрүү бэшэгүүдэй нютагай газетэнүүдэй хүдэлмэридэ хүтэлбэрилхы удха шанартайнь мэдээжэ. Тэрэ үеын «Правдын» «Техникын бүхы хүсые — Эхэ орондоо» гэһэн түрүү бэшэг «Бурят-Монгольская правда» газетэдэ хэблэгдээ һэн. Энэ түрүү бэшэгтэ үндэһэлэн, үйлэдбэриин технологиие нарижуулан һайжаруулха, хүдэлжэ байһан предприятинуудта промышленна продукци үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлхэ хэрэгые нютагай хэблэл саг үргэлжын анхаралда абажа, ажалшадые эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэдэ элсүүлһэн байна.

«Буряад-Монголой үнэн» газетэ ара талын ажалшадай түйлаһан амжалтанууд тухай, түсэбтэ даабарияа үлүүлэн дүүргэдэг коллективүүд болон тус-тус ажалшад тухай материалнуудые хэблэдэг һэн. 1943 оной түрүүшын хахад жэлэй туршада буу зэбсэг бүтээдэг предприятинууд түсэбһөө үлүү буу зэбсэгэй 59 единицэ, 19 вагон һомо хэрэгсэл бүтээжэ гаргаһан байна. Улаан-Үдын мяханай комбинат 95 вагон мяханай консервэнүүдые нютагай промышленность — 6400 паар валенка, 32000 хониной арһа, 65 вагон барилгын материалнуудые үйлэдбэрилөө гэжэ энэ газетын 1943 оной июлиин 6-най номерто уншанабди.

«Буряад-Монголой үнэн» газетэ халаанайнгаа даабариие 1561 процент дүүргэһэн С. Балдынов тухай уншагшадтаа хөөрэһэн байна. (1943 оной сентябриин 15-най номер). Ленточно хюрөөдэ тусхай оньһожоруулга хэрэглэһэнэй ашаар тэрэ иимэ үндэр бүтээсэ түйлажа шадаа һэн. Заводой гурбан цехые иимэ хюрөөнүүдээр С. Балдынов хангадаг болоһон юм.

Республикын хэблэл социалис мүрысөөнэй ашаг үрэ үргэн дэлисэ тухай мэдээсэдэг, комсомол-залуушуулай болон фронтын бригадануудта саг үргэлжын анхарал хандуулжа байгаа. Фронтын бригадануудай жэшээтэ ажал тухай газетэнүүдэй хуудаһануудта хэблэгдэһэн материалнууд иимэ бригадануудай тоогой олошоролгодо ехэтэ нүлөөлөө һэн. 1942 оной июль соо фронтын 39 бригада хүдэлдэг һаа, 1943 ондо 168 бригада болоо бэлэй.

Түүхэй эд болон материалнуудай, түлишэ болон электрын элшэ хүсэнэй гаргашалгые нягта гэгшээр алмаха гэһэн эрилтэ дайнай шэрүүн үе табижа, эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ талаар республикын газетэнүүд горитойхон хүдэлмэри ябуулһан байна. Зэдын комбинадай «Улаан туг» гэжэ олон хэһэгтэй газетэдэ хэблэгдэһэн «Үйлэдбэри дээрэ нарин нягта алмалтын түлөө тэмсэгты» гэһэн түрүү бэшэг соо нэмэлтэ болодог продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулхын түлөө тэмсэл ганса үйлэдбэриин асуудал бэшэ, харин оборонно удхатай асуудал гэжэ тэмдэглээтэй.

Республикын газетэнүүд тракторна бригадануудта, предприятинуудта түлишэ-түрхисын материалнуудые алмалта тухай тодорхойгоор хөөрэдэг, түүхэй эд, түлишэдэ ажалшадай гамтайгаар хандалга хүмүүжүүлдэг һэн. Уралан нарижуулгын хүдэлөөндэ һуларшагүй анхарал хандуулан, «Зохёохы бодол — фронтдо туһаламжа», «Ажалшадай эдэбхи үүсхэлые Эхэ ороной албанда» гэһэн ниитэ гаршагууд соогоо газетэнүүд уралан нарижуулагшад болон шэнэ юумэ зохёон бүтээгшэдэй хүдэлмэри тухай мэдээсэдэг байгаа.

1943 оной хоёрдохи хахадай Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдээр Улаан-Үдын ПВЗ илажа, Гүрэнэй оборонын комитедэй дамжуулгын Улаан Тугта хүртэһэн байна. Энээн тухай «Правда» газетэ тэрэ жэлэй ноябриин 11-нэй номерто бэшээ һэн.

Фабрично-заводской хэблэлэй удха шанар дайнай үедэ дээшэлжэ, «Гигант Бурятии», «Красное Знамя», «Селенгинский водник», «Сигнал» газетэнүүд түргэн мэдээсэлгын болон хүдэлмэришэдэй дунда түрүү дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлгын арга хэрэгсэл болоһон юм.

Дайнай жэлнүүдтэ саарһа арьбалха баатай болоходоо, түбэй болон нютагай газетэнүүдэй формат бага болоһон, хэблэгдэхэ хэһэгэйнь тоо доошолһон байна. ВКП(б)-гэй ЦК-гай тогтоолой ёһоор, республиканска газетэнүүд неделидэ гурба дахин хоёр нюурта гарадаг, харин гурба дахин дүрбэн нюураар гарадаг болоо һэн. «Буряад-Монголой комсомолец» «Костёр» хоёр хэблэгдэхэеэ болижо, республиканска хоёр газетэдэ «Комсомолой ажабайдал» гэһэн таһагууд нээгдээ юм. Газетэнүүдэй хэһэгэй тоо дүн хамта 16 мянганда хүрөө һэн. Районой газетэнүүд энэ үедэ неделидэ хоёр дахин гаража байгаа. Тиимэһээ предприятинуудта, эмхи зургаануудта, хүдөө нютаг бүхэндэ газетын витринэнүүд табигдаһан юм. Республикын районуудта 1942 ондо — 327 иимэ витринэ, 1943 ондо — 545 витринэ тодхогдоо һэн. Предприятинуудта, эмхи зургаануудта, парткабинет болон уншалгын гэрнүүдтэ хамтаараа газетэ уншалга үнгэргэгдэжэ, «ТАСС-ай сонхонууд», «Агит-сонхонууд» үргэнөөр хэрэглэгдэдэг бэлэй. Дайнай жэлнүүдтэ газетэнүүдэй олон хүдэлмэрилэгшэд сэрэгэй албанда мордоһон юм. Жэшээнь, 1941 оной хоёрдохи хахадта «Бурят-Монголой үнэн» газетэдэ гурбан редактор һэлгэгдэһэн байна.

Дайнай түрүүшын үдэрнүүдһээ республикымнай хэблэл ажалшадые Эхэ ороноо дуратайгаар, Октябриин революциин түйлалтануудые хамгаалгада бэлэн байхаар, Коммунис партиин хэрэгтэ бэеэ үгэнгөөр хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулһан байна.

Фронт ара тала хоёрой харилсаае бэхижүүлхэ шухала байгаа. Манай ороной олон яһатанай түлөөлэгшэдэй дайшалхы габьяа тухай газетэнүүдтэ хэблэгдэдэг материалнууд СССР-эй арадуудай хани барисаанай бата бэхи байһые гэршэлһэн юм. Советскэ Союзай Герой Жамбал Тулаевай снайперска подразделенидэ ородууд, украинецууд, буряадууд эбтэй зэтэйгээр хамтын дайсантай тулалдана гэжэ «Бурят-Монгольская правда» 1943 оной февралиин 18-най номерто тэмдэглээ һэн. Нютагайнгаа баатарлиг хүбүүдээр омогорхолой, шуһата муухай дайсаниие бүри шангаар сохихые уряалһан үгэнүүд газетэнүүдтэ толилогдоһон, ара талын ажалшадай бэшэгүүд соо зэдэлдэг бэлэй.

Буряадай баатар хүбүүдтэ зорюулагдаһан статья, очеркнууд газетэнүүдтэ саг үргэлжэ гарадаг бэлэй.

Совет Армида туһаламжын хүдэлөөн республикадамнай үргэнөөр дэлгэрбэ. Буряадай ажалшад дулаан хубсаһа, бэлэгүүдые совет сэрэгшэдтэ оло дахин эльгээһэн, оборонын болон буу зэбсэгэй жасануудые эмхидхэһэн юм. Энэ хүдэлөөе эмхидхэлгэдэ республикын хэблэл горитойгоор нүлөөлөө. Дайнай жэлнүүдтэ республикын ажалшад 322 мянган дулаан хубсаһа, «Социалис Буряад-Монгол орон» гэһэн танкова колонные бүридүүлгэдэ 1 миллион 62 мянган түхэриг суглуулаа. Бүхыдөө танкнуудые бүтээлгэдэ 2,7 миллион түхэриг, самолёдуудай эскадрили бүридүүлгэдэ 59 миллион шахуу түхэриг мүнгэ тэдэнэр үгэһэн байна.

Фашистнуудһаа сүлөөлэгдэһэн районуудай ажахые һэргээн бодхоолгодо туһалалсаха гэһэн хүдэлөөн Буряад орондо үргэнөөр дэлгэрээ һэн. Республикымнай ажалшад Ленинградай, Ленинградска болон Курска областьнуудай, Украинын хүн зондо бага бэшэ туһа хүргэһэн түүхэтэй юм. Гайхамшагта эдэ үйлэ хэрэгүүд газетэнүүдэй хуудаһануудта мүнхэлэгдэнхэй.

Буряадай хэблэлэй Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэхи үүргэ нүлөөн тухай хөөрэһэн Л. Б. Санжиевагай номой һайн талануудые тэмдэглэхэ зуураа, бии байгаа хэдэн дутуу дундануудыень нэрлэхэ хүсэлтэйб. Тэрэ үеын хүдөө ажахыда тохёолдоһон механизаторнуудай кадрнуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй дуталдал тухай, материально-техническэ баазын һуладалга тухай, мүн эдэ бүхы бэрхэшээлнүүдые республикын хүдөөгэй ажалшадай дабажа гараһан тухай энэ ном соо зүбөөр хэлэгдэнхэй. Гэбэшье энээниие тайлбарилан хөөрэхэдөө автор үшөө һонин, бүри тодорхой жэшээнүүдые абажа харуулха байгаа гэжэ һанагдана.

Герман фашизм ба япон милитаризмын хэрзэгы добтолгонуудые гэдэргэнь сохихын, илахын түлөө Коммунис партиин ударидаһан арад түмэнэй тэмсэлдэ Буряадай хэблэлэй дүүргэһэн эмхидхэхы, элсүүлхы үүргэ тус монографи соо элдэб баримтануудта үндэһэлэн дүүрэнээр харуулагдаа гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди. Тиимэһээ имагтал эрдэмтэд, хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэд бэшэ, харин түрэл республикынгаа түүхээр һонирходог үргэн олон уншагшад энэ номтой тон анхаралтайгаар танилсажа, өөртөө туһатай, хадуусатай үсөөн бэшэ зүйлнүүдые тэрээн сооһоо лаб олохо гэжэ һанагдана.

Н. ЕГУНОВ,
профессор, түүхын эрдэмэй доктор.

«БУРЯАД ҮНЭН»
тэдэ бэшэнэй һүүлээр

...БЛЭЛЭЙ ШУХАЛА ...ОРИЛГОНУУД»

...шагтай түрүү бэшэг газетымнай мартын 20-ной
...олилогдоо һэн. Эндэ республикымнай районно
... тэрэ тоодо Мухар-Шэбэрэй районой «Лени-
...зетэдэ съездэ зорюулагдаһан материалнуудай
...н тухай дурдагдаа бэлэй.
...уудалнуудые усадхаха талаар хэмжээнүүдэй
...й газетын редактор П. Г. Мурзин мэдээсэбэ.
...газетэдэ толилогдоһон «Хэблэлэй шухала зорил-
...н түрүү бэшэг районоймнай газетын журна-
... суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Эндэ нэрлэг-
...тануудые зүб гэжэ тоологдоо.
XXVII съездын хүндэлэлдэ газетэмнай «Ком-
...й хамтын зүбшэлгэ» гэһэн түрүү бэшэгтэй тус-
... зорюулаа, «КПСС-эй XXVII съездые угтуу-
...рубрика доро мэдээсэлнүүд толилогдодог бо-
...й съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, газе-
...тийна организацинуудай, арадай депутадуудай
...Соведэй ажал ябуулгада, коммунистнуудай эдэбхи
...обжэхэ, хүдөө ажахын хүгжэлтые эршэ түгэс
... хэрэгтэ ехэ анхаралаа хандуулдаг болоо.
... ажабайдал», «КПСС-эй XXVII съездын шиид-
... бэелүүлхын түлөө», «Хурдадхалгын замаар»,
... ажалай, элүүр энхэ байдалай түлөө» гэһэн
... доро материалнууд үдэрһөө үдэртэ толилог-
...жолхы удхатай статьянуудшье манай газетэдэ
...даг болонхой. Мүн колхозуудай, совхозуудай,
... предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, пар-
...изацинуудай, профсоюзай, комсомолой эмхи-
... нютагай Соведэй хүдэлмэридэ түрүү онол
...рэглэгдэдэг боложо байһан тухай дэлгэрэн-
...гээ хуудаһануудта хөөрэжэ үгэхөөр түсэб-
... XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын
... зүбөөр харуулха, мүнөө сагай эрилтэдэ ха-
... ажаллахаар коллективнай зоригжонхой» гэһэн
... редакцидамнай ороо.

Татьяна Аюшеевна Хаптагаева [зураг дээрэ] Баруун-Голой эхин һургуулида хори гаран жэлдэ багшална.

Үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ нарин нягтаар, энэрхы сэдьхэлһээ хандажа, ном һударта шуналтай болгохо гэжэ эрмэлзэдэгынь һайшаалтай.

Энэ багша үхибүүдые һургахадаа яһала баян дүй дүршэлтэй болонхой.

Д. ДУГАРОВАЙ фото.
Аха.

... районой Новоиль-
...ленково Соведэй
...мхидхэгдэһэн эхэнэр-
... хори юһэн хүн-
..., Тосхоной пред-
... эмхи зургаа-
...лектив бүхэниие
... совет хадаа гэр бү-
... бэхижүүлхэ, эхэ-
...он үхибүүдэй элүүр
...аалха хэрэгтэ гол
...андуулна.

...ОРНҮҮДЭЙ ...СХЭЛ

... үргэлжын ко-
... боложо хубаараад
...нэнь, һаяхан гэр
...миссиин гэшүүд Фе-
... хүули бусаар ээз-
...эрһээнь гаргажа,
...й эхэ Борозди-
... байна. Элүүрые
... комиссиин гэшүүд
... предприятинуу-
... шалгалтануудые
... пекарнида бо-
...заводто хүдэлдэг
... ажалай эрхэ бай-
...улха эрилтэ та-

... соведэй эдэб-
...иета Николаевна
..., Мария Степа-
...на, Нина Михай-
...на, Тамара Ан-
...еева, бусад ню-
... зоной дунда
...нхой.
Н. ДАГБАЕВ.

«МОСКВАГАЙ ОДОНУУДТАЙ» УУЛЗАЛГАНУУД

Классическа болон мүнөөнэй искусствын, арадай уран бэлигэй эрхим бүтээлнүүдтэй «Москвагай одонууд» гэһэн бүхэсоюзна фестиваль харагшадые танилсуулха байна. Майн 5-да ниислэл хотодо тэрэ нээгдээ. ССР Союзай Ехэ театрай, филармониин түрүү коллективүүдэй зүжэгүүд һайндэрэй программада оруулагданхай.

22-дохёо үнгэргэгдэжэ байгаа фестивальда москвагайхидтай хамта ороной олохон хото городуудай айлшад хабаадана. Консерваториин Ехэ залай программануудта тэдэнэрэй зохёол найруулганууд олоор оруулагданхай. Ленинградай Д. Д. Шостаковичой нэрэмжэтэ филармониин академическэ симфоническа оркестрэй солистнуудай ансамбль, Каунасай гүрэнэй хоор, Таллинһаа урданай хүгжэмэй «Хортус музикус» ансамбль эндэ бэлиг шадабаряа харуулха. Россиин Федерациин үнинэй мэргэжэлтэ коллективүүдэй нэгэн болохо «Кантеле» ансамбльтай уулзалгада П. И. Чайковскиин зал урина. Дуу, хатарай ансамбльнуудай һаяхан боложо үнгэрһэн бүхэроссиин харалгада шанда хүртэһэн шэнэ программая Карелиин артистнууд харуулха.

Хорёод шахуу ниислэл хотонуудай театрнууд энэ һайндэртэ хабаадаха. Тэдэнэртэй хамта ниислэл хотын сценэ дээрэ Эстониин Вильянди хотоһоо «Угала» гэһэн драмын коллектив зүжэгүүдээ харуулха юм. Ороной болон гадаадын классигуудай, мүнөөнэй эстон авторнуудай зохёолнуудаар табигдаһан зүжэгүүд айлшадай репертуарта оруулагданхай. Республиканска харалгада эрхим гэжэ тоологдоһон Ю. Смуулай «Дикий капитан» гэһэн зүжэг онсо һуури эзэлнэ.

«Москвагай одонууд» гадаадын оронуудай олон тоото айлшадай анхаралые татана. 50 гаран оронһоо 40 мянган харагшад фестивалиие хараха юм.

(ТАСС).

ТАСС • АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

АФГАНИСТАН-ПАКИСТАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

ЖЕНЕВЭ. ООН-ой Генеральна секретариин тусхайта түлөөлэгшын хабаадалгатайгаар Афганистанай—Пакистанай хөөрэлдөөнүүдэй ээлжээтэ шата майн 5-да Женевэдэхи Нацинуудай ордон соо эхилбэ. Хөөрэлдөөнүүд дээрэ ДРА-гай гадаадын хэрэгүүдэй министр Ш. М. Дост — Афганистанай, Пакистанай гадаадын хэрэгүүдэй министр С. Якуб Хан Пакистанай делегациие толгойлно.

НАДЖИБАЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

КАБУЛ. НДПА-гай ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Наджибай НДПА-гай ЦК-гай 18-дахи пленум дээрэ хэлэһэн үгын текстые Бахтар агентство дамжуулба.

Партиие байгуулха ба тэрэнэй зэргэнүүдые бэхижүүлхэ талаар эдэбхитэй ажал ябуулга хэһэнэйнь түлөө, Апрелиин революциин хэрэгтэ үнэн сэхээр алба хэһэнэйнь түлөө нүхэр Бабрак Кармальда гүнзэгы сэдьхэлһээ баяр баясхалан хүртэхымни зүбшөөгыт гэжэ Наджиб мэдүүлээ. НДПА-гай ЦК-гай Генеральна секретариин тушаалда һунгагдаһантаймни дашарамдуулан, намда тон ехэ харюусалга тудаба, энэ хадаа партиин зүгһөө олгогдоһон үндэр ехэ этигэл найдал болоно гэжэ тоолоноб гээд тэрэ хэлээ. НДПА-гай болон революциин зорилгонуудые бэелүүлхын тула хүсэ шадалаа, эршэ зоригоо, эрдэм мэдэсээ гамнангүй элсүүлхэб гэжэ би партиин солдат байһан туладаа, Апрелиин революциин уг зорилгонуудай түлөө манай хамтын тэмсэлдэ нүхэртнай байһан туладаа танда найдуулнаб. Хамтын ухаан бодолдо, НДПА-гай ЦК-гай болон тэрэнэй Политбюрогой хүсэл эрмэлзэлдэ түшэглэжэ, би НДПА-гай, гүрэнэй дотоодын ба гадаадын политикын гол ёһонуудые саашадаашье баримталан бэелүүлхэ хүсэлэнтэйб гэжэ тэрэ хэлэбэ.

УЛАСХООРОНДЫН УУЛЗАЛГА

КОПЕНГАГЕН. Эб найрамдалые бэхижүүлхэ, замбуулиин дайдада буу зэбсэг таргалгые зайсуулан сараха асуудалнуудаар эндэ боложо байһан уласхоорондын уулзалга дээрэ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулхын түлөө «одото дайнда» США-гай бэлдэлгэдэ эсэргүү тэмсэлэй гол шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ. Даниин ниислэл хотын профсоюзуудай, эб найрамдалай түлөө профсоюзай хүдэлөөнэй болон уласхоорондын хүдэлмэришэноой хүдэлөөнэй гол шухала асуудалнуудаа Даниин түбэй үүсхэлээр иимэ бэлэдхэл хэгдэһэн байгаа. Даниин профсоюзай болон дайн дажарта эсэргүү эмхинүүдэй 200 гаран эдэбхитэд, мүн СССР-эй, США-гай, ГДР-эй, ФРГ-гэй, Норвегиин, Швециин ба Финляндиин делегацинууд уулзалгада хабаадаһан байгаа.

Даниин Компартиин Түрүүлэгшэ И. Енсен хуралдаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Холбоото Штадууд сэрэгэй бүлюу хүсэтэй болохо гэһэн аюултай этигэл найдалда абтажа, «стратегическэ оборонно үүсхэл» гэдэгые бэелүүлжэ байна гэжэ мэдүүлээ. Эб найрамдалай түлөө, американ «одото дайнай» программада эсэргүү тэмсэлдэ эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүдэй оролдолгонуудаа нэгэдүүлхые И. Енсен уряалба.

ООН-ой ХОЁРДОХИ КОМИТЕТ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ҺЭРГЭЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой Генеральна Ассамблейн 40-дэхи сессиин хоёрдохи комитедэй (экономическа ба финансын асуудалнууд) эндэ һэргээгдэһэн заседанинууд политическэ орёо шанга тэмсэлдэ боложо байна. Уласхоорондын валютно-финансын системын, худалдаа наймаанай ба хүгжэлтын орёо шухала асуудалнууд, хүгжэжэ байгаа оронуудай улам үргэнөөр ургажа байһан гадаадын үри шэри тэрэнэй зүблэхэ зүйлдэ табигдаһан байгаа. Һая бэеэ даaһан байдалтай болоһон гүрэнүүдтэ, бүхы уласхоорондын экономическа харилсаае гуримшуулан һайжаруулгада шухала удха шанартай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ баруунай томо ехэ гүрэнүүд, нэн түрүүн США горитой бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна.

Американ түлөөлэгшэ Дж. Рид комитедэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, һүүлэй үедэ промышленна талаараа хүгжэнги капиталис гүрэнүүд экономическа һалбарида улам үргэнөөр харилсаа холбоо тогтоодог болонхой гэжэ ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр баталба. Хүгжэжэ байгаа оронууд тушаа баруунай гүрэнүүдэй экономическа политикые али болохоор магтан дэбэргэхэдээ, «улам ехээр алмалта арьбалалта» хэхыень тэдэниие уряалһан байгаа. Энэнь һаяын гүрэнүүдые экономическа талаарнь хашаха харшалха, хойшолуулашагүй шухала зорилгонуудые шиидхэлгэһээ арсаха гэһэн шэнэ түхэлэй колониальна политикая сагааруулха һэдэлгэ болоно гэжэ заседанида хабаадагшад тэмдэглэбэ.

Бүхы дэлхэйн оронуудай ажабайдалда шухала удха шанартай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нэгэшье бүлэг гүрэн эрмэлзэхэ ёһогүй гэжэ Югославиһаа ООН-ой дэргэдэ саг үргэлжэ байдаг түлөөлэгшэ И. Голоб «77-ной бүлэгэй» үмэнэһөө үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Үри шэритэй гүрэнүүдэй болон урьһаламжа үгэдэг гүрэнүүдэй хоорондо адли тэгшэ эрхын үндэһэ һуури дээрэ политическэ хөөрэлдөө хэхэ арга хүгжэжэ байгаа оронуудта олгохо гээшэ тон шухала удха шанартай юм. Энэнь үри шэриин асуудалые үнэн зүбөөр гуримшуулан шиидхэхэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Уласхоорондын валютно-финансын харилсаае үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгаха, иимэ зорилготойгоор ООН-ой оршондо уласхоорондын валютно-финансын конференци үнгэргэхэ тухай хүгжэжэ байгаа оронуудай эрилтэнүүдые социалис оронууд бүримүһэн дэмжэбэ. Мүнөө «триллион доллрой үри шэри олон арбаад оронииe, бүхэли түбинүүдые хүрмэжэ байна» гэжэ БССР-эй, НРБ-гэй, ВНР-эй, ГДР-эй, МНР-эй, ПНР-эй, УССР-эй болон ЧССР-эй делегацинуудай хамтын мэдүүлгэ дотор заагдана. Гадаадын айхабтар ехэ үри шэри буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгэһээ, хүгжэжэ байгаа оронуудай арадуудта тохёолдуулагдаһан бэрхэшээл түбэгүүдһээ, тэдэнэй шэнэ түхэлэй колониальна дарлалта мүлжэлгэһөө эхитэй.

2000 он хүрэтэр ядерна буу зэбсэгүүдые хаа хаанагүй бүрин хүсэдөөр усадхаха, мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэндэ найдамтай аюулгүй байдал хангаха, хүгжэжэ байгаа оронуудай экономическа ба социальна дэбжэлтые хурдадхаха, тэрэ тоодо гадаадын үри шэриин асуудалые бүтэмжэтэй һайнаар шиидхэхэ арга олгоһон үргэн ехэ программа найруулһан КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой байгша оной январиин 15-да хэһэн Мэдүүлтые социалис гүрэнүүд бүрин хүсэдөөр дэмжэһэн байгаа.

ЗАЯАТАЙ ХҮН

Бага наһанайм абдарһаа нэгэ иимэ зураг ошон шэнгээр ялас гэжэ һанагдадаг. Минии үетэн һургуулиһаа бусажа, газедээр бүреэлһэн номуудтай бүд сүүмхэнүүдээ орон дээгүүрээ оро һээгүй хаямсаараа дутуу ядуу хүхэ сай хүрэһэн ээзгээтэйгээр зооглоод, добо дээрэхэнэ, харгын уулзуурта тобойдог манай гэрэй газаа олоороо суглараад, баабхай нэадагша бэлэйбди. Үнэн дээрээ баабхайдаашье шунадаггүй, харин баруун тээһээ зурыдаг «байшан Үдын» харгы отодог һэмди. Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ 1944 оной намарһаа эхилээд харгын ябуул машинада аһажа, үбсүү сээжээрээ дүүрэн орден, медаль яларуулһан нютагаймнай сэрэгшэд бусажа эхилээ һэм шуу. Эгээл манай Хүхэ Добын оройдо үбшэн хүндэл «ханяаһаар», «хүндөөр уухилһаар» машинын гаража тогтоод, тэрээн дээрэһээ хүнэй буухые анхаралтайгаар адаглан хараад, лаб танаяд байхадаа:

— Дондог баабай ерээ, гурбан медальтай,— гэхэ гү, али:

— Бааһатын Бимба бусаа, Алдар Солын хоёр ордентой! — гэжэ хашхараад лэ, олон тээшээ таран гүйлдэжэ, зарим хүгшэдэй «арьяа баалаяа» дурдаад, маани уншатар, нүгөө зариманай зүрхэ сэдьхэлэй урбалдама мэдээ тосхон соогоо тараагша бэлэйбди. Тиихэдэө һүүлэй һүүлдэ эсэгэ, аханараа угтаһан, тэрэ үдэр эгээн зол жаргалтай гэр бүлэдэ бултаараа сугларанхай ямархан саахар бэлэгтэ хүртэхэ хабибди гэжэ хүлеэшэнхэй үндэгэшэлдэн, үүдэнэй сааннаһаа бултагашалдан, «Хойшоогты»,— гэһэн хорогүй харгал тоохоёо болинхой, дугташалдан байхаш.

Эртэ хабарай нэгэ үдэр мүнөөхил баабхайгаа сохижо байтарнай, баруун тээһээ харгы тооһороод, бидэ һэр-мэр гэлдэжэ, хорёо еэдэ аһажа хёрхоор гэтэшэбэбди. Үнэхөөрөөшье, гурбан тоннын томо машина добо дээрэмнай тогтоод, борохон жэбхүүнтэй хүнэй орбойходожо һууһанаа, тулгуураа түрүүн газар руу шэдэн, һүүлдэнь рюкзагаа гартаа бариһан зандаа һолжорон бууханъ харагдаба. Удангүй Хүхэ Добо соогуурнай дүүрэн:

— Заятын Намсарай ерээ! — гэһэн «сахилгаан» мэдээсэл тараба.

Пеэшэнэйнгээ амһарта гашуун сай һорожо һууһан минии нагаса эжы — Бутуула — һанаа алдажа:

— Заятайл хүн байна даа, амидыл бусаа хадаа,— гэжэ һулаханаар дуугараа бэлэй.

Һанаа алдалгынь шалтагаан намда һайн мэдээжэ һэн. Юуб гэхэдэ, минии нагаса ахай, энэ хүгшэнэй ганса хүбүүн Жигмитдоржын Бадмацыбик, Смоленск шадарһаа үшөө 1942 ондо нэгэл бэшэг бэшэһээр, һураггүй үгы байгаа бшуу.

...Хожомынь энээн тухай Намсарай Заятуевичта нэгэнтэ бэшэ хөөрэхэдэмни, миһэд гээд: «Үнэхөөрөөшье заятай хүн байжа болооб. Дайнай дүлэн соогуур дабажа гараһан замни хүнгэн бэшэ һэн. Юрэдөөл, үхэл гээшэтэй улаан нюураараа олол уулзаха ушар гарадаг һэн»,— гэжэ тайлбарилагша бэлэй. Тиигээд лэ дайшалхы харгы зам тухайгаа хөөрэжэ эхилхэ.

— 1942 оной намарай хүйтэн үдэр Худан, Хэжэнгын голой юһэн хүбүүд Хори шэглэн, военкомадай түлөөлэгшэдэ удамаршалуулан, ябагаар гараа һэмди. Юһэн арбан наймтай хүбүүд... Залаатын оройдо гараад, гэдэргээ эрьежэ, нэмжын хэбтэһэн хэбэд номин Хэжэнгынгээ шара талые, урдаһаа нэлбыгшэ түрүүшын саһанһаа мүнгэтэһэн һэбхеэн уулаяа хаража зогсоходоо, үнэхөөрөөшье һүреэтэ дайнһаа һөөргөө бусаха гүбди, али үгы гүбди гэһэн яншана бодолоор сэдьхэлээ үрэмдүүлжэ байһанаа мартагшагүйб... Юһэн хүбүүдэй дүрбэниинь бусаагүй һэн. Заятайл байһан табаниинь заяанайнгаа нютагтаа дайгаа даража, даагаа һүүлдэжэ ерээ бэлэйбди. Ород нютагай Дамдин Дамбаев, Загаһатын Федор Наглаев, Могсохоной Дымбрыл Гунсуев, Даша Базаржапов, би — иигээд лэ дүүрээ. Дашамнай Ага руу нютагжанхай. Дымбрылнай наһа бараһаар дүрбэн жэл болобо.

Нёдондо агууехэ Илалтын дүшэн жэлэй ойн үдэр «50 лет Октября» совхозой малшан Дамдин Дамбаев, милициин полковник Федор Наглаев бидэ гурбан дахинаа түхэреэн сагаахан Хэжэнгэдээ сугларжа, тэрэ холынгоо үе сагые, Калининска областиин Великие Луки хото шадарай намагтай, шабартай набтар тэгшэ газарта 1943 оной үһээтэй хабар эхилһэн утынгаа дайшалхы зам тухай удаан хөөрэлдөө бэлэйбди.

Хөөрэлдэхэ зүйл гурбан нүхэдтэ барагдаа гээ гүт? Үгы бэд даа. Федор Эхиритович Наглаевтай танил бэшэб. Харин 11-дэхи гвардейскэ тусхай стрелково бригадын тагнуулшад ябаһан Дамдин Санжиевич Намсарай Заятуевич хоёрой хөөрөө нэгэтэ бэшэ шагнаһан байхаб. Тиимэһээл һаяхана уулзаһан нютагайнгаа хүбүүн, Алдар Солын III шатын орденой кавалер Намсарай Заятуевай намтарһаа хэдэн мүр эндэ дурдахыемни зүбшөөгыт.

...1943 оной ноябриин һүүл багаар дээгшэгүүр тушаалтай немец офицерые яажашье һаань барижа, амидыгаар асарха гэһэн захиралта абтаба гээшэ. Найман хүбүүд — тэрэ тоодо манай нютагай гурбан — тусхай бэлэдхэл гаража, һүниин харанхыгаар урагшаа мүлхин дабшабад. Тэрэ үедэ хоёр талын оборонодо байһан тула оршон тойронхи нарһан бүхэн, халхабша, добуун бүхы немецүүдэй талаһаа хёрхоор хаймадагдадаг һэн. Нэгэ хэды болоод лэ хурса мүшэнэй тэнгэо и һ э э унаһандал ракетэнүүд өөдөө дэгдэжэ, оршон тойрониие ялас гэтэр гэрэлтүүлхэ юм. Тагнуулшад дайсанай окопуудые алад гаража, ара хударнь нэбтэрэн орохо хоёр һэдэлгэ хээд, бирабагүй. Тэдэнэй ерэхые мэдээд, хүлеэжэ байһандал, дайсад гал һомоор дабшаха замыень хаагаад лэ орхино. Һүүлэй һүүлдэ взводойнь командир лейтенант Буданов: «Түрүүшын окопуудай нэгэн руу добтолон орожо, хэрэгтэй «хэлээ» абаагүйдэмнай, арга болёо»,— гэбэ. Һүниин тэнгэй һүүлэхэнээр тэдэнэр халта буудалдаад, ута кинжалнуудаа бэлэн баринхай окопууд руу һүрэн бууба. Харанхыда харахань, хэнэй юунэй байһые ойлгохонь бэрхэтэй. Гэбэшье бэе бэеэ нэрлэлсэн, аалихинаар оголоолсон, тэндэ байһан немецүүдые һүнөөжэ, фельдфебелиие оборготуулаад, нюргандаа мэшээг шэнгээр үргэлэн, нэгэ нүхэрөө алууланхай, тагнуулшад бусаа һэн. Энэл операцида хабаадаһанайнгаа түлөө Намсарай Заятуев Алдар Солын III шатын орденоор шагнагдаа бэлэй. Тагнуулшадые зэргэлүүлжэ байлгаад, орден, медальнуудые барюулһан дивизиин командир генерал-майор Державин буряад хүбүүдые хараха даа:

— Бүргэдүүд, хаанаһаа гээшэбта? — гэжэ һонирхобо.

— Буряад - Монголһообди,— гэжэ хэжэнгынхид нэгэн дуугаар харюусаба.

— Иигээд лэ дайлалдажа, Эхэ ороноо хамгаалжа ябагты! — гэбэ.

— Советскэ Союзда алба хэнэбди!

Үшөө нэгэ иимэ ушар Намсарай Заятуевич хододоо дурсадаг юм.

Псковско областиин Малое Таланкино гэжэ һууриниие дайгаар эзэлээд, II-дэхи тусхай стрелково бригадын нэгэ рото, тэндэһээ холо бэшэхэнэ оршодог Пустоши гэжэ яһала томохон түмэр замай станциһаа немецүүдые намнаба. Дээрээ ортоһон фашистнууд бухы юумэеэ хаяад, тэрьедэз һэн. Энэл үедэ мүнөөхи хоёр нүхэдыемнай дивизиин тагнуулай начальник майор Романенко дуудаад:

— Бүргэдүүд, оршон тойрониие һайса шэнжэлээд, шэншэлээд ерэгтыл даа. Даншье һаа бэлэхэнээр энэ станци эзэлээбди, һэжэглэмээр байна. Ойрын ой соогуур немецүүдэй гол хүсэн бэеэ нюунхай хорожо магад,— гэжэ захирба.

Боро хараанаар түмэр замай далан алдангүй тэдэнэр баруулба. Намсарайн нэгэ модон дээрэ гараад, оршон тойрониие хёрхоор гэтэн харахадань, сайбар майла юм гү, али түүдэгэй у т а а н ю м, юрэдөөл шороб үнэр гутажа, оршон газарта олон хүнэй биинь арсашагүй болобо. Һүрөөтэйшье, айдаһатайшье... Дамдин Дамбиевынь аалихаар шэбэнэбэ.

— Бухэли батальон эндэш хороод, үүрээр добтолхо гэжэ байна хаш. Немец хэбэртэй, часовойн ябахые харааб. Танкын мүршье бии.

— Үшөө нэгэ бага дүтэлөөд үзэе. Лаблаяа! — гэжэ Намсарай һөөргэдэбэ.

Шэлүүһэн шэнги һэмээхэнээр хесуурнин шэлбүүһэ иран дабшахадань, арай дуулдахаар хүл дороно, хүндэл сабхиһаань нойтон газарай шииг адхаран һайрана хэбэртэй. Удангүй хүнүүдэй гүбэр-шэбэр дуугаралсаха дуулдаба: зүб даа, немец хэлэн дээрэ. Тамхинай утаанай үнэр. Тухайлхада, бүхэли батальон булимтарагшад хороод байна хэбэртэй. Теэд юундэ добтолноогүйб? Үглөөгүүр болохые хүлеэнэ гээшэ гү?

Бусажа ерэхэдээ, мүнөөхил майор Романенкодоо хараһан, үзэһэн юумэн тухайгаа тобшоор аад, тодорхойгоор элидхэбэд, һанамжаяа хэлэбэ. Тэрэнь махорхоёо бааюулха зуураа, үдхэн шара үһээ эльбэн, бодолгото болобо.

— Юундэ гансата добтолоогүй гээшэб. Лаб бүхэли батальон гэнэ гүт? Үшөө танктай. Гайхалтай.

— Тон зүб! — гэжэ хүбүүд батална.

— Тиихэдээ добтолжо ороһон манай ротые баһал бүхэли батальон гү, али ядахын сагта бүхэли полк гэжэ һанаад айгаа юм байна. Нэгэ бага шууяа гаргая. Мэдэжэ байг,— гээд, майор ротын командир капитан Будановта ошобо. Удангүй түүдэг аһаагдажа, хүхюун дуунууд зэдэлбэ. Гармониин аялгашье ой модон соогуур сууряатаба.

«Мэдэжэ байг»,— гэһэн майорой үгэнүүдые һанаад, Намсарай Дамдин хоёр нюур нюураа харалсаба.

Иимэ үйлэ ушарнууд тагнуулшан Намсарай Заятуевай намтарта олон болодог һааб даа. Түрэл бригадынгаа сэрэгүүдтэй автомат буугаа баринхай добтолгодо оролсохошье хэрэг гарадаг байгаа.

1943 оной декабриин 5-най һуни нэгэ үндэршэг, ехэ удха шанартай добууниие эзэмдэн абахын түлөө һүжэрһэн тулалдаанда нютагайм хүбүүн хүл гар хоёроо хүндөөр шархатаад хэбтэтэрнь, хажуудань миномедой һомон тэһэржэ, хахад бэеыень элһэ шоройгоор хушажа, оборготуулан, мэдээгынь алдахуулһан юм. Талаан юм гү, али заяан болоходоо, добтологшодой хойноһоо дабшалсаһан санитарнууд оложо, тэрэниие хүрзөөр малтажа гаргаад, дары ара тыл руу ябуулаа бэлэй. Хэдэн операци хүүлээ гээшэб, хэды дахин үхэлэй үзүүртэ хилгааһандаа шаргаалдажа амиды үлэдэг байгааб — гайхалтай даа! Хүгшэн эжымни тиихэдэ заяатайл хүбүүн энэ Заятын Намсарай гэжэ дэмы хэлээгүй гээшэ ха. Зүнгөөрөө ухамайлан мэдээд байгаа бшуу.

...Тэрэ гэһээр дүшөөд гаран жэл һомон түргэноор үнгэрөөл. Мүнөө Намсарай Заятуев үбгэн эсэгэ (хоёр басагадтай юм) болонхой. Наһанайнгаа амаралтада гаранхайшье һаа, Хэжэнгынгээ бэлэдхэлэй контородо экономистаар ажаллажал байдаг юм. Хүл гарайнь хүндөөр шархатажа, хүдэлсэ муутай болоһыень анхаран, гүрэн түрэмнай «Запорожец» түхэлэй хүнгэн машина миинтээр үгөө һэн. Хаа-яахан тэрэнэйнгээ рульда һуугаад, Хори орсһон харгыгаар хойшоо, үгсэлүүр өөдэ гүйлгэжэ, Залаатын оройдо гараад, машинаяа байлгажа, сэбэр агаар сээжэ дүүрэн гудамхин, урдань нэмжын, нэлбын хэбтэһэн хэбэд номин Хэжэнгынгээ шара талые хаймадан хаража байдаг зантай. Ямар бодол Намсарай Заятуевай толгойдо ородог хаб. Иигэжэ нэгэтэ асуухадам, тэрэ танилаар миһэржэ:

— Амгалан лэ тэнгэри доро нютагаархимни ажаһуухай гэжэ хүсэгшэб,— гэжэ хэлээ бэлэй. Теэдшье хуушанай сэрэгшын сэдьхэлдэ ондоо ямар бодол оролтойб даа!

А. ЖАЛСАНОВ.
Хэжэнгэ — Улаан-Үдэ.

Константин Доржиев — МЭРГЭН БУУДАГША

Дайнай ветеранууд-фронтовигууд жэл ерэхэ бүри үсөөржэ байна. Дайнай хатуу жэлнүүдые, бэрхэшээлнүүдые бэе дээрээ даажа гараһан эдэнэрэй сагһаа урид хүсэ тамираа алдажа, наһа барашадагынь шаналалтай. Тэдэнэй нэгэниинь минии нютагай хүн, мэргэн буудагша ябаһан Константин Самбуевич Доржиев мүн.

Доржиевтанай бүлын архивтай танилсажа байхадаа, Константин Самбуевичтай нэгэ полкдо алба хэһэн хүнүүдэй бэшэгүүдтэ анхаралаа хандуулааб. Хуушаржа шарлашаһан аад, нугарһан газараараа нягтаханаар нягданхай бэшэг. Фронтовигой бүлэдэ энэ бэшэгые дурасхаал болгожо, гамтайгаар хадагалдаг байна.

«Костя! Шамайе амиды мэндэ гэжэ мэдэхэдээ, ехэтэ баясааб...» гэһэн үгэнүүдээр энэ бэшэг эхилнэ. Саашань түрэлхид, нүхэд, мүнөө үеын ажабайдал тухай асууһан байна, удаань үнгэрһэн дайнай жэлнүүд тухай автор һанан дурсана. Мүн энэ бэшэг соо Костя Доржиевтай болоһон нэгэ ушар тухай хэлэгдэнхэй...

Польшо, Вислэ мүрэнэй эрье. 1944 оной һүүлшын һара, 127 фашистые хюдаһан мэргэн буудагша Доржиев эртэ үглөөгүүр «агнууридаа» гараба. Оршон тойрониие адаглан хаража байтараа, немец мэргэн буудагшые тэрэ обёоржорхибо. Тиигээд лэ тэдэ хоёрой хоорондо буудалдаан эхилээ һэн...

«Костя, би тэрэ газарта гүйжэ ошоод, толгойгоо шархатаһан шамайе олоо һэм»,— гэжэ автор бэшэнэ. — Шадаха зэргээрээ толгойешни уяад, ротын медицинскэ пунктда, һүүлдэнь полкын санчастьда абаашалсааб».

Нэгэ полкдо суггаа алба хэжэ, эсэгыень үхэлһөө абарһан Платон Булатович Дармаевай бэшэһэн энэ бэшэгые Доржиевтанай бүлэ сээжээр мэдэхэ болонхой.

«...Ши ехэл тулюур байгааш. Тархишни гэмэлтэнхэй. Найман һарын турша соо ами наһанайшни түлөө тэмсэл үргэлжэлөө бэлэй. Хэды дахин операцида ороо һэмши, тоолохын аргагүй. Энэ ганса манай габьяа бэшэ. Ажаһууха гэһэн шинии хэмгүй ехэ хүсэл зориг шамайе абараа»,— гэжэ госпитальдо тэрэниие эмшэлһэн хирург Татьяна Яковлевна Смирнова бэшэһэн байна.

«Ажаһууха эрхэгүйб»,— гэжэ, өөрынгөө бодото байдалые мэдэрхэдээ, Костя досоогоо шиидээ һэн.

Госпитальдо үнгэргэһэн ута һүнинүүдэй зоргоор түрүүшын буряад эрдэмтэ Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ түрэл колхозоо, эхэеэ һанан һанан хэбтэдэг байгаа. «Гэртээ юундэ бусахабиб? Инвалид болоод ажаһууха гүб? Һанахадашье аймшагтай»,— гэһэн бодолнууд тэрэнэй сэдьхэлые зобоодог байгаа. Теэд хорихон наһатайдаа үхэхэ дурагүй һэн. Энэ наһан соогоо юушье хэжэ үрдеэгүй. Хүхюутэйгээр үнгэрһэн бага наһаяа, Үшөөтэй голой эрьедэ наададаг, уһанда суг шунгадаг, нүхэсэдэг үетэнөө — Тумур Жигжитов, Цырен Банзаракцаев болон бусадые тэрэ һанан дурсаха. Түрэл колхоздоо ажаллаһаниинь, эхин һургуулида, һүүлдэнь Гэгээтын долоон жэлэй һургуулида һураһаниинь, өөрынь багшанар Андрей Будожапович, Цырма Базаровна, мүн һургуулиин нүхэдынь холын газарта эжэлүүдгүй һанагдадаг бэлэй.

1943 ондо Доржиев албанда татагдаад, 8-дахи гвардейскэ армида эльгээгдээ һэн. Түрүүн пулеметчигоор, удаань мэргэн буудагшаар томилогдобо. Ковель хото шадар болоһон тулалдаан тэрэнэй түрүүшын шалгалта болоһон юм. Удаань сержант Доржиев Украинада дайлалдажа, Польшые сүлөөлэлгын байлдаануудта хабаадаа. Тэрэ эрхим мэргэн буудагша гэһэн нэрэтэй болоһон байна. Дайшалхы габьяагайнгаа түлөө нэрэтэ буугаар шагнагдаа, мүн Улаан Тугай, Алдар Солын III шатын орденуудта, бусад үндэр хайрада тэрэ хүртөө. Дайсадые олоор һүнөөһэн нютагаймнай хүбүүн Берлин хүрэтэр ошохо гэһэн хүсэлтэй байһан гээшэ... Теэд шархатахадаа, тиихэ аргагүй болоһон юм.

Госпитальдо хэбтэхэнь үйтай даа. Хоёр хүлынь, нэгэ гарынь мэдэрэлгүй болонхой. Бэеэ заахашье хүдэлгэхын аргагүй. Толгой соонь элдэб бодолнууд үйрэнэ. Нютагтаа үлэһэн хани басаганиинь фронтдо үдэшэхэдөө: «Баатар болоожо бусаарай»,— гэжэ захяа бэлэй. «Хүлеэнэ гээшэ гү?» — гэһэн бодол сэрэгшые хүлгөөһэн байгаа. Бухы юумэеэ нюунгүй, сэхэ руунь бэшэхэ гэжэ бодобо. Удангүй Цырен-Дулмаһаа иимэ үдхатай харюу ерээ: «Бусажа ерэ. Хүлеэнэб».

Имагтал 1949 ондо, Илалтын түйлагдаһаар дүрбэн жэл үнгэрһэн хойно, 1-дэхи группын инвалид болоһон Костя медсестрагаар үдэшэгдэжэ, гэртээ бусаһан юм. Түрэлхидынь, нүхэдынь, колхозой правлениин болон партийна организациин гэшүүд хани халуунаар баатар хүбүүе угтаа бэлэй. Түргэн болзор соо шэнэ гэр тэрээндэ колхоз барижа үгөө. Удангүй Цырен-Дулма хани нүхэрынь болоо. Үшөөтэйн сельсоведтэ гэр бүлэ болоһоной гэршэлгэ тэдэндэ барюулагдаа. Сельсоведэй түрүүлэгшэ, колхоз эмхидхэгшэдэй нэгэн байһан, партиин XVIII съездын делегат Цэгсэ Галдановна Галданова гэрлэһэн үдэрөөрнь амаршалаад, үнэр баян, олон үхибүүдтэй болохыень хүсөө бэлэй. Фашистнуудые һамна бута сохилсоһон Константинда, түрэл колхоздоо эрхимээр ажаллажа байһан Цырен-Дулма нүхэртэнь үреэлэй һайхан үгэнүүд тэрэ үдэр оло дахин хэлэгдээ һэн...

Залуу бүлэ эбтэй эетэй ажаһууба. Һамганиинь һаалишанаар ажаллаха. Нүхэрэйнгөө, мүн эхынгээ хойноһоо тэрэ харалсадаг байгаа. Теэд нэгэтэшье хүндэ хүшэр ажабайдалдаа тэрэ голхороогүй, гомдолоо мэдүүлээгүй юм. Һайхан хоолойнь хододоо уяханаар соностожо, ажалша гарнуудынь эсэхэ сусахые мэдээгүй. Жэл үнгэрөөд байхада, Юра хүбүүн түрэбэ. Түрүүшынгээ үриие хараһан эсэгын баяр тон ехэ байгаа. Жаргалтай һайхан жэлнүүд, үдэрнүүд һубарижа, Дожима, Дарима, Надежда басагадаа, Володя, Дарма, Баир хүбүүдээ хаража, эхэ, эсэгэнь баясаа.

Мүнөө эсэгынгээ нэрые нэрлүүлэн, үхибүүдынь габьяата ажалаараа шалгарна. Коммунист, түрүү механизатор Юрий гурбан үхибүүдые хүмүүжүүлжэ байна. Гурбан хүүгэдэй эхэ Дожима — Улаан-Үдын гадар трикотаж хубсаһанай фабрикын түрүү хүдэлмэрилэгшэ. Дарима — хүгжэмэй училищиин багша. Тэрэ үбгэн абаяа һажааһан бишыхан хүбүүтэй. Хоёр үхибүүдые хүмүүжүүлжэ байһан Надежда шүдэнэй техникээр ажаллана. Володя — шулуушан. Мэргэжэлэй-техническэ училищи дүүргэһэн Баир өөрынгөө шэлэһэн ажалда хүдэлнэ. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, үхибүүдыньшье эхэ, эсэгынгээ нангин жэшээе даган, шударгы ажалша закшалаараа суурхадаг.

Зэдын талын мэргэн буудагша, коммунист Константин Доржиевай нангин дурасхаал манай зүрхэ сэдьхэлдэ, үхибүүдэйнь болон ашанарайнь ажал хэрэгтэ хэтэдээ мүнхэ байхал!

С. ХАНДАЖАПОВ,
дайнай болон ажалай ветеран.

ТЭНСЭХЭ ХЭНШЬЕ ДУРАГҮЙ

Советскэ Союзай Герой И. А. Вакаринай дурасхаалда зорюулагдаһан шатараар мүрысөөн эхилбэ. Илалтын һайндэрэй 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ турнир нёдондо жэл эды үеэр түрүүшынхеэ үнгэргэгдэһэн юм. Тиихэдэ бэрхэ шатаршад мүрысөөндэ олоор хабаадажа, ЛВРЗ-гэй инженер-конструктор А. Раднаев спортын мастерта кандидадай нормо дүүргэһэн, илагшын нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Мүнөөшье жэл тэрэниие үндэр дээдэ хэмжээндэ үнгэргэжэ, ерээдүйн бэлигтэй бэрхэ шатаршадые элирүүлжэ, өөдөө ургаха хэрэгтэнь аятай һайн арга боломжо олгохо зорилго табигдаа һэн.

ЛВРЗ-гэй парткабинет соо эхилһэн энэ турнир түрүүшын турһаа эбсэшэгүй шанга тэмсэлэй оршондо үнгэрнэ. «Буревестник» бүлгэмэй спортын мастерта кандидат Б. Митыпов, сэрэгэй алба хаагша Ю. Надмитов, Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Т. Баиров, «Бурятферммаш» заводой инженер Э. Халудоров гэгшэд мүн лэ хабаадана.

Энэ мүрысөөндэ дебют (наададанай эхин) элдэб янзаар хэрэглэгдэнэ, һурамхи дадал болоһон шатарай харгыһаа зайлажа, онсо өөрсэ мэдэгдээгүй замаар үргэлжэлнэ. Дэлхэйн чемпионадһаа эхилээд, орон соомнайшье үнгэргэгдэдэг томо томо мүрысөөнүүдтэ һүүлэй үедэ үзэгдэжэ байһан шэнэ, хурса шэглэл дурсагдагша турнирта яһала элеэр баримталагдана гэжэ хэлэлтэй. Жэшээнь, мастерта кандидат А. Раднаев нэгэдэхи разрядтай В. Максимовтай сагаанаар наадахадаа, түрүүшын ябадалһаа айхабтар орёо наада дурадхаһан байна. Хараар наадаһан Максимов рокировко хэнгүй, сагаантанай ноёндо добтолжо ороо. Сагаантан харатанай түрилтые эгсэ сохилтоор тогтоохо мүртөө өөһэдөө харатанай ноёндо хоёр талаһаань нэгэн доро нилээдгүй аюултайгаар добтолбо. Сагаанаар наадагша амжалтаяа арьбадхан, нүгөө таладаа халташье «амилха» забһар олгонгүй, бүри ехээр хашаба. Хоёр хүбүүгээ миинтээр үгэжэ, А. Раднаев харын ноёндо тэсэхээр бэшэ байдал тохёолдуулба. Юушье хэжэ шадахаяа болиһон Максимов бэеэ шүүгдэһэндэ тоолобо.

Үгышье һаа, инженер-электрик В. Слугинов сэрэгэй алба хэжэ байһан Ю. Надмитов хоёрой уулзалга харагшадые амар байлгабагүй. Хараар наадаһан Ю. Надмитов хюлгын тэгэн дунда тэргэнүүдээ дабхасуулан, хоёр тэмээнэй туһаламжаар рокировко хэжэ үрдеэгүй сагаантанай ноёниие түбэгтэй байдалда оруулба. Дүрэ буляалдалгын орёо ябадалнууд соо харатан шанарай талаар булюу боложо шадаа. Тиигээдшье 34-дэхи ябадалдаа харатанай гайхалтай орёо бэшэшье һаа, һанагдаагүй гоё комбинаци бэелүүлхэдэнь, нүгөөдэнь бэеэ тушааба.

Мастерта кандидат В. Агафонов (ЛВРЗ) кандидадай нэгэ балл һаяхан абаһан ЛВРЗ-гэй залуу хүдэлмэришэн Н. Матвеевтэй наадахадаа, үнинэй дүршэлтэй шатаршан гэжэ һанахаар бэшэ байгаа. Гэбэшье шанга тулалдаанай һүүлээр хоёр хүбүү дутуушье һаа, тэргын урдаһаа хоёр хүнгэн бодотой үлэхэдөө, шадамар бэрхээр наадажа, үлүү хоёр хүбүүдыень нэгэшье алхуулангүй тогтоохоһоо гадна, Н. Матвеевэй гараа үргэтэр хашажа шадаба.

Республикымнай бэрхэ шатаршадай нэгэн — мастерта кандидат Б. Митыпов мүн лэ кандидадай нэгэ баллтай В. Плехановтай (ЛВРЗ) хараар наадахадаа, 19-дэхи ябадалдаа бэрсынгээ талада урдаа хаалтагүй 3 үлүү хүбүүдтэй болоод байба. Һүүлээрнь Б. Митыпов нүгөөдэеэ удаан болгонгүй шүүжэрхёо.

Кандидадай хоёр баллтай С. Прутовой (ЛВРЗ) инженер-конструктор В. Талхановтай (ЛВРЗ) аргагүй үсэдөөр тулалдажа, һүүлэй һүүлдэ арга боломжынгоо барагдахада, тэнсэһэн дээрэ бэеэ тоoложо, гараа барилсалдаба. В. Слугинов Э. Халудоровтай наадахадаа, баһа шүүгдэшөө.

И. А. Вакаринай дурасхаалда зорюулагдаһан мүрысөөнтэй хамта республикын үнинэй шатаршадай наадан хойто үдэрынь мүн лэ ЛВРЗ-гэй парткабинет соо эхилбэ.

Улаан-Үдэ городой чемпион ябаһан В. Назимов республикын чемпион, Гусиноозерск хотын шахтер И. Елсуковтой тэн тэрээн тулалдаба. Хараар наадагша И. Елсуков сицилианска хамгаалалта шэлэбэ. Сагаанаар наадагша В. Назимов тэнсэхэ дурагүйгөө мэдүүлжэ, аюул ехэтэй, зүрхэтэй ябадалнуудые хэбэ. Дүршэл ехэтэй И. Елсуков хэды таагүй байдалда оробошье, тохёолдуулагдаһан аюулые гайхалтай шадамараар саража шадаа. Нааданай түгэсхэлдэ нэгэ-нэгэ бэрсэтэй, хоёр ондоо үнгэтэй тэмээтэй, таба-табан хүбүүтэй үлэһэн тэдэ хоёр бэе бэеэ һайн мэдэхэ дээрэһээ тэнсэхэ гэжэ шиидэбэ.

ЛВРЗ-дэ хүдэлдэг Н. Бурлов Хэжэнгын интернат һургуулиин түлөөлэгшэ В. Бадмаев хоёр испан парти баһал хүнэй дура татамаар эхилһэн юм. Гэбэшье 27-дохи ябадалдаа хараар наадагша Бадмаев ехэ алдуу гаргажа, сагһаа урид шүүгдэһэнээ мэдэрбэ.

Байдалаа сахиһан, олон бодо, хүбүүдээр дүүрэн хюлгэ дээрэ юрэ бусын хүлгүүтэй байдал аяар холын Түнхэнһөө ерэһэн Г. Будаевай, ТЭЦ-эй халаанай начальник Ю. Напартович гэгшэдэй уулзалгада болобо. Хоёр талаһаа болгоомжотой, ухаансар, долонгир болоһон хүнүүдэй шэнжэ энэ наадада тодоор харагдажа байгаашье һаа, нааданай эхинһээ заал һаа, очко абаха гэһэн эрмэлзэл элитодо байба. Ана-мана тулалдаатай энэ уулзалгада сагаанаар наадаһан Ю. Напартович наадаяа нэгэ бага үлүүгээр зохёожо шададаг байһанаа гэршэлэн, шүүжэ шадаба.

Ветерануд соо тон мэдээжэ, республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, шатараар мастерта кандидадууд байһан Б. Сампилов С. Могордоев хоёрой уулзалга хүнүүдэй, тэрэ тоодо мүрысөөндэ хабаадагшадайшье, анхарал татаа гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй. ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин Буряадай эрдэм-шэнжэлгын институдай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ Б. Сампилов ЛВРЗ-гэй ахамад бухгалтер С. Могордоев хоёр Каро-Каннай хамгаалалта наадахадаа, тогтониждоһон харгыһаа түргэхэн зайлажа, хэн хэниинь гэртээ бэлдэһэн бодомжотой байһанаа мэдүүлбэ. Гэбэшье нааданай эхинэй дүүрээдүй байтар ехэ андалдаан боложо, удаань ябадал гурба дахин дабтагдажа, гуримай ёһоор тэнсэһэндэ тоологдобо.

Р-Ц. ЛХАМАЕВ.

Дурасхаалай харуулда.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Механизаторнуудай мүрысөөн» — түрүү бэшэг. КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө. «Агроном Алениичевэй сүлөөгэй үдэрнүүд» — В. Бадмаевай статья. «Хамтын подрядай гуримаар» — С. Вяткинай статья. «Гансал комплексноор» — Ан. Климовэй статья. «Москвада ерээд байһан тухай» — ТАСС-ай материал. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ.

Хоёрдохи хуудаһанда. Хүдөөгэй залуу кадрнууд. «Оронгын хүбүүн». — О. Ешеевагай зураглал. «Хурдадхалгын замаар» — В. Семеновой статья. «Ноосэ аргануудые зохидоор хэрэглэхэ» — В. Башиновай статья. Гектар бүхэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ. «Севооборот ба газарай хүрьһэнэй шанар» — И. Ишигеновэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Чернобыльскын АЭС-тэ болоһон үйлэ хэрэгүүд» — СССР-эй МИД-эй пресс-түбтэ болоһон пресс-конференци тухай. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Техническэ мэргэжэл олгоно. «Тон «муу» байһаниие «һайн» гэжэ яажа сэгнэхэб?» — В. Багониной статья. Соёлой һониной дээжэ. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

Сэнхир экран

УЛААН ХЭРЭЭҺЭНЭЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН ҮДЭР

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.45 — «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 10.45 — «Мужские тревоги» — уран һайханай фильм, 2-дохи сери. 12.10 — Шэнэ һонин. (12.15 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ һонин. 15.45 — «Фашизмһаа немец арадай сүлөөлэгдэһэн үдэртэ». «Тельман не погиб» — баримтата фильм. 16.20 — «Ород хэлэн». 16.50 — Фортепианна хүгжэмэй концерт. 17.00 — «Шестнадцатилетние» — 3 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 18.05 — «Сдать кровь — спасти жизнь» — баримтата фильм.

Улаан-Үдэ. 18.35 — Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 18.50 — «Байгал» — мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.10 — Катя Лычева Москвагай һурагшадтай уулзаха. 19.40 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 19.55 — КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар хүдэлмэридөө КПСС-эй Краснопресненскэ райком шэнээр хандана. 20.20 — «Белорусский вокзал» — уран һайханай фильм. 22.00 — «Время». 22.35 — Союзуудай байшангай Колонно залһаа Радиогой үдэртэ зорюулагдаһан концерт.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.15 — Баримтата фильм. 9,35, 10.35 — А. Твардовский. «Василий Теркин». 10.05, 13.20 — Испан хэлэн. 11.05 — СПТУ-гай һурагшадта. Түүхэ. 11.35, 12.40 — А. П Чехов. «Вишневый сад». 12.05 — «Эжын һургуули». 12.10 — Баримтата фильм. 13.50 — Д. Шостакович. 7-дохи симфони. 14.35 — «Аты-баты, шли солдаты...» — уран һайханай фильм. 16.00 — Шэнэ һонин. 18.35 — «Объектив».

Улаан-Үдэ. 19.10 — Онохойн модоной комбинадай ДСП-гэй цехэй коллективэй хүдэлмэри тухай. 19.40 — «Танай бэшэгүүдээр». 20.20 — «Эсэгэ оронойнгоо солдадуудта» — концерт-амаршалга.

Москва. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15 — Уран зурагай искусство. 22.00 — «Время». 22.35 — «А зори здесь тихие» — уран һайханай фильм. 2-дохи сери.

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай бүрхэгшэг байха, зарим нютагуудта багаханаар шииг нойтон унаха. Баруун-хойноһоо секундын 9—14, заримдаа 15—20 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 0—5 градус дулаан, Баунтын, Хойто-Байгалай районуудта 0—5 градус хүйтэн байха.

УЛААН-ҮДЭДЭ үүлэтэй байхашье һаа, хура бороон орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 9—14 метр хүсэтэйгөөр һалхилха, заримдаа секундын 15—18 метр хүрэтэр һалхин шангадаха. 3—5 градус дулаан байха.

УНШАГША һонирхохо байхат

НЕКРАСОВ ХААНА ТҮРӨӨБ?

Һая болотор энэ ... һэжэг түрүүлдэгүй һэн ... гэхэдэ, бүхы энцик... тайлбаринууд соо Нек... хотодо түрэһэн гэжэ ... дэнхэй. Гэбэшье мүнөө ... одрес зүб гэхын ... 1870 оной эхиндэ ... районгаа нэгэ тэмдэглэл ... Некрасов Ярославска ... рые түрэһэн нютаги... нэрлэһэн байдаг. Наһа ... хынгаа урда тээхэнэ ... хэлэгшэһээ арсажа, «... ско губерниин Винни... дын нэгэ буланда түрэ... шэ аа гүб, юуб гэхэдэ ... мни тэндэ полктоо ... юм» гэжэ хэлээ бэлэй ... саг соо бэдэрэлгэ хэһэн... лээр А. С. Некрасовай ... хэһэн 36-дахи егерск... тиихэдэ Немирово хото... тоһон байгаа гэжэ ... Ушар тиимэһээ поэт ... түрэһэн гэжэ нэгэн ... абтаа бэлэй.

— Некрасовай намтар... даһанuудта тон эли б... лань эхиндэнь байдаг... энэ асуудал шэнээр ... һэн СССР-эй Наук... академиин Ород литер... институдай (Пушкинс... шан) ахалагша эрдэмтэ ... мэрилэгшэ Б. Бессоно... дэглэнэ. — Тэрэ Н. А. ... совай зохёолнуудай ба... гүүдэй академическэ ... номуудые суглуулах... юм. Поэдэй өөр тухай... шэһэн тэмдэглэлнүүдэй ... шэлгэтэйнь таарал... шье ойлгосотой. Хожо... һон хойно тэрэниие ... юм, тиигээдшье ... дуулаһан хөөрэлдөөнэй ... һөөр намтараа багсаах... байгаа бшуу. Эсэгынь ... үнэхөөрөө Немирово ... һан юм. Манай үе ... тэр ерэһэн поэдэй ... үдэр тухай үнэмшэлгэ ... тэмдэглэлнүүд Синьк... заана. «Энэ үнэмшэлгэ ... бэшэ аа гү» гэһэн ... рүүлхээр бэшэ, тон ... гэжэ шалгагдан ... Тэрэ тосхон Кировс... областьдо гэжэ тодор... дэй эхэ Елена Андре... красова эсэгынгээ, ... кревскиин, гэртэ ... хүбүүгээ түрэһэн бай...

СССР-эй В. И. Лени... рэмжэтэ Гүрэнэй ... кын гар бэшэгэй та... хэлэгдэгшэ үнэмшэлгэ... на, поэдэй эсэгынь А. ... красовай, формулярна ... олдоһон байгаа. 1821 ... кабрь һара гээд тэнд... һэн тус список соо ... хүбүүнэйнь нэрэ ... байна.

Һүүлдэ болоһон ... колай Алексеевичэй ... гэтээ танилсалга һара ... алдуу гаргаа бшуу. ... до тон түрүүлэн ... поэдэй ажабайдалай ... соо, мүн бэшэшье ... дэглэлнүүдһээ 1822 ... мэдэхэ болообди. ... тон түрүүлэн ерэхэдэ, ... сов 17 наһа хүсэд... ябаа. 1838 ондо түрү... «Эсэгэ ороной хүбү... журналай октябриин ... бэшэһэн туршлгаа ... хэдэнь, Н. А. Полевой ... жэ хэлэһэн байдаг ... поэдэй түрүүшын алха... хэдэ шмээр хэлүү... амаргүй урмашаа ... хожомынь Некрасов ... тухай бэшэһэн ... ондо амяраа ном ... раһан шүлэгүүдэйнь ... 'бариин рецензи ... хэлээтэй: «Арбин доло... шмээр бэшэжэ байһан ... рин таба хүрэхэдөө ... лигтэй поэт болохо ... ааб даа». Тиигэжэ ... 'вай түрэһэн үдэр, ... буруу заагдадаг бол...

ГОЕ ХУБСАҺА ҮМДЭХЭНЬ ТҮБ...

Үнгэрэгшэ зуун ... резмын эхэнэрэй гоёл... һа Хивын музейн ... лэгшэ үмдэжэ ... гэхэдэ, унашан алд... гэхэдэ, гоёолтонуудай ... та тэрэ хубсаһаниинь ... үлүү байба ха юм. ... этнографическа ... хабаадагшад Хорезм... районуудаар ябажа, ... саһа ганса гансаар ... жа, нэгэ бүхэли бол... на. Алта мүнгөөр ... орёо нарин угалзаар... плати, лечак гэжэ нэр... гай, үнэтэ эдээр ... лан баржылгаһан ... бүһэ гэхэ мэтые хуби ... шахуу эдэбхитэд ... Тиигэһэнэйнь ашаар ... да сагай Хивын ... шалагшад энэ «хүндэ... гөөр үнэхөөр тэрэ ... һан хубсаһантай ...

Музей эмхидхэгдэһэ... доол жэл болобо. ... мэргэжэлтэдэй хэлэһэн... тэрэ тон һонирхолт... хүнэй ябадаг музей ... той болонхой. Эртэ... гай уран дархашуула... нүүд, дабтагдашагүй ... наар урлаһан ажануу... бараан, ханада ... даг угалза хээтэй ... ба алта, мүнгөөр ... уран нарин, мянга ... мэглэл-музейн жасада ... доно.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора 2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21. 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-03478. Заказ № 107. Индекс 04609